

Forsíða

Orðabelgur

HUGTAKA OG ORÐASAFN SKÁTA

Orðabelgur

Hugtaka og orðasafn skáta

© Bandalag íslenskra skáta

Ritstjórn: Benjamín Axel Árnason og Ólafur Proppé

Prófarkalestur: Gunnhildur Hrólfssdóttir

Umbrot: Benjamín Axel Árnason

Hönnun kápu: Birgir Ómarsson

Vefútgáfa 2014-01

1. útgáfa - Vefútgáfa 01 október 2014

Bók þessa er heimilt að afrita og prenta út í heild eða að hluta, en geta þarf heimildar og númer útgáfu hverju sinni.

ISBN: 978-9979-850-XX-X

Bandalag íslenskra skáta

Hraunbæ 123 – 110 Reykjavík

Sími: 550 9800 – skatar@skatar.is – www.skatar.is

Inngangur

Árið 2010 ákvað stjórn BÍS að hefjast handa við þýðingar og staðfærslu á handbókum frá WOSM fyrir sveitarforingja þriggja yngstu aldursstiga í skátastarfi. Bækurnar voru afrakstur margra ára samstarfs, ígrundunar og gagnrýnnar umræðu fjölmargra leiðtoga skátastarfs, leikra og lærðra víða um heim – þar á meðal hér á landi. Ákveðið hafði verið að gefa út handbækur fyrir öll sex aldurstig í skátastarfi: Drekaskáta (7-9 ára), fálkaskáta (10-12 ára), dróttkskáta (13-15 ára), rekkaskáta (16-18 ára), róverskáta (19-22 ára) og fullorðna sjálfboðaliða (23 ára og eldri).

Viðamiklar handbækur fyrir sveitarforingja dreka-, fálka- og dróttkskáta komu út á hálfu ári frá ágúst 2011 til janúar 2012. Tilgangur þeirra er að leiðbeina sveitarforingjum og öðrum leiðtogum skátastarfs um notkun Skátaaðferðarinnar þannig að starfið með skátunum fylgi uppeldismarkmiðum skátahreyfingarinnar.

Samhlíða handbókunum komu út leiðarbækur fyrir þrjú yngstu aldursstigin. Leiðarbókunum er ætlað að aðstoða hvern einstakan skáta við að setja sér persónulegar áskoranir í tengslum við markmið sem eru útfærsla á skátalögnum, efla raunhæft sjálfsmat þeirra og sjálfsnám með ígrundun á persónulegi reynslu hvers og eins.

Í nóvember 2013 var svo gefin út bókin Kjarni skátastarfs þar sem grunvallaratriði skátastarfs eru útskýrð á stuttan og aðgengilegan hátt fyrir fullorðna sjálfboðaliða, foreldra og aðra sem vilja fá innsýn í starfsgrunn skáta og uppeldisaðferðir skátahreyfingarinnar.

Vinna við handbækur og leiðarbækur fyrir róverstarf er á lokastigi og verða þær gefnar út í vefútgáfum innan tíðar. Ætlunin er að samsvarandi efni fyrir rekkaskáta komi út á næsta ári. Að auki er unnið að útgáfu stoðefnis fyrir fullorðna sjálfboðaliða, eldri skáta og foreldra.

Það hugtaka- og orðasafn sem hér birtist í vefútgáfu hefur fengið nafnið Orðabelgur – nafn sem tengist þekktu orðtaki, því að „leggja orð í belg“. Orðabelgur nær til allra þeirra bóka sem tengjast starfsgrunni skáta. Um er að ræða skrá yfir mikilvæg hugtök sem fram koma í bókunum með aðgengilegum skýringum og þýðingu á ensku.

Benjamín Axel Árnason
Ólafur Proppé

Október 2014

A

Aðstoðarflokksforingi: [assistant patrol leader] Drengur eða stúlka sem kosin eru af jafnöldrum sínum í skátaflokknum. Aðstoðarflokksforinginn á sæti í sveitarráði skátasveitarinnar, leysir flokksforingjann af í forföllum og vinnur með honum að skipulagningu og stjórnun flokksstarfsins. Flokkakerfið er ekki hluti af skátastarfi drekaskáta.

Aðstoðarsveitarforingi drekaskáta: [assistant pack leader] Fullorðinn skátaforingi, 18 ára eða eldri, sem á sæti í foringjflokki drekaskátasveitarinnar. Hún eða hann tekur þátt í stjórn sveitarinnar, tekur þátt í mati á starfi sveitarinnar og mótu n dagskráraherslna, undirbýr dagskrár- og verkefnatillögur fyrir sveitarþing og hvetur og leiðbeinir við verkefnavinnu og aðra dagskrá drekaskátasveitarinnar. Gegni aðstoðarsveitarforinginn einnig hlutverki umsjónarforingja vinnur hann eða hún með 6-8 börnum að persónulegum þroska þeirra með hjálpu áfangamarkmiða og persónulegra áskorana hvers barns.

Aðstoðarsveitarforingi fálka-, drótt eða rekkskáta: [assistant unit leader] Fullorðinn skátaforingi, 18 ára eða eldri, sem á sæti í foringjflokki og sveitarráði skátasveitarinnar. Hún eða hann tekur þátt í stjórn sveitarinnar, tekur þátt í mati á starfi sveitarinnar og mótu n dagskráraherslna, undirbýr dagskrár- og verkefnatillögur fyrir sveitarþing og hvetur og leiðbeinir við verkefnavinnu og aðra dagskrá skátaflokka og sveitarinnar. Gegni aðstoðarsveitarforinginn einnig hlutverki umsjónarforingja vinnur hann eða hún með 8-10 skátum að persónulegum þroska þeirra með hjálpu áfangamarkmiða og persónulegra áskorana hvers og eins þeirra.

Agapjálfun: [drill training] Æfingar eða reglur sem fyrst og fremst eða jafnvel eingöngu eru til þess fallnar að halda eins konar „heraga“ – t.d. formfastri uppröðun og „marseringu“.

Aldursblandaður flokkur: [vertical patrol] Skátaflokkur þar sem aldur skátanna í floknum spannar meira en einn árgang stráka og/eða stelpna.

Aldursstig í skátastarfi: [section] Aldursskipting í skátastarfi er misjöfn eftir löndum. Aldursstig í skátastarfi á Íslandi eru: Drekaskátar að jafnaði 7-9 ára, fálkaskátar 10-12 ára, dróttskátar 13-15 ára, rekkskátar 16-18 ára, róverskátar 19-22 ára og sjálfboðaliðar þeir sem eldri eru.

Alhliða þroski: [holistic development] Eitt af markmiðum skátastarfsins. Skátastarf miðar að samhlíða og helst jöfnum þroska allra sviða persónuleika barnsins og ungmannsins, þ.e. veitir hverjum skáta tækifæri til að njóta hæfileika sinna og rækta eigin möguleika á öllum sviðum mannlegra eiginleika. Í uppeldiskerfi skátahreyfingarinnar er talað um sex þroskasvið sem saman mynda alhliða þroska einstaklingsins: Líkamsþroska, vitsmunuþroska, persónuþroska, tilfinningaþroska, félagsþroska og andlegan þroska. Sjá einnig **Heildstæður þroski**.

Alþjóðasamtök skáta: [international scout and guide organizations] Sjá **WOSM** og **WAGGGS**.

Alþjóðamerki skáta: [WOSM and WAGGGS badges] Merki alþjóðasamtaka skáta og kvenskáta sem borin eru á skátaskyrtunni sem tákni um aðild skátans að alþjóðahreyfingu skáta.

Andlegur þroski: [spiritual development] Eitt af sex skilgreindum þroskasviðum í uppeldiskerfi skátahreyfingarinnar. Lífsgildi og tilgangur lífsins, ihugun, umburðarlyndi, m.a. gagnvart trúarbrögðum annarra, og ræktun eigin trúar eru helstu þættir þessa þroskasviðs. Undirþættir andlega þroskans í skátastarfi eru: Lífsgildi, siðfræði, ihugun og samræður, að hjálpa öðrum, umburðarlyndi.

Atferli / hegðun: [behavior] Hefðbundin skilgreining vísar yfirleitt til þess hvernig einstaklingur hegðar sér (hvað hann gerir) og hvernig hann bregst við áreiti eða aðstæðum séð frá sjónarhóli annarra. Atferli sem fræðilegt hugtak er þannig stundum bundið við það sem er sýnilegt og hægt að skoða hlutlægt. Hugtakið hefur einnig viðari merkingu og nær þá líka til innra ferlis, svo sem hvata, hugsunar, vilja og tilgangs, sem óhjákvæmilega tengist og jafnvel stjórnar atferlinu sjálfa, þ.e. ytri einkennum hegðunarinnar. Í handbókum sveitarforingja skáta er hugtakið notað í þessum viðari skilningi, þar sem þekking, viðhorf og færni eru tengd við hegðun og atferli.

Á

Áfangamarkmið: [educational objectives/personal objectives] Uppeldismarkmiðum skátahreyfingarinnar er skipt niður í áfangamarkmið og lokamarkmið sem tengjast öllum sex þroskasviðum, þ.e. líkamsþroska, vitsmunuþroska, persónuþroska, tilfinningaþroska, félagsþroska og andlegum þroska. Áfangamarkmiðin speglar lokamarkmiðin með orðalagi sem vísar til þroska hvers aldursstigs fyrir sig. Viss fjöldi áfangamarkmiða er settur fram fyrir hvert aldursstig. Áfangamarkmiðin eru persónuleg markmið sem hver skáti stefnir að með því að setja sér persónulegar áskoranir með aðstoð umsjónarforingja síns (dreka- og fálkaskátar hugsanlega með aðstoð foreldra sinna). Áfangamarkmiðin miða að heildarþroska þannig að hver einstaklingur þroskist á hverju þroskasviði fyrir sig. Þau eru ólík eftir þroskasviðum en fela í sér þá þekkingu, viðhorf, hegðun og færni sem skátinn vinnur að með sínum eigin persónulegu áskorunum. Markmiðin sameina heildarupplifun hvers einstaks skáta, þ.e. með fjölskyldu, í skóla, á vinnustað (þar sem það á við), með vinum og félögum innan og utan skátastarfssins.

Áfangamerki: [objective badge]

Sjá *Markmiðamerki*.

Árangursmat: [product evaluation/summative evaluation]

Mat á árangri eða afrakstri verkefnis. Stundum kallað „lokamat“. Andstætt ferlismati (process evaluation) sem er yfirleitt framkvæmt meðan á verkefni stendur og er þá oft óformlegra en árangursmat þó að það þurfi ekki að vera svo.

Áskoranir: [personal educational objectives] Persónuleg áskorun eða áskoranir sem hver og einn skáti setur sér gagnvart áfangamarkmiðum viðkomandi aldursstigs. Hver og einn skáti setur sér persónulegar áskoranir í samráði við umsjónarforingja sinn (dreka- og fálkaskátar hugsanlega með aðstoð foreldra sinna).

„Ávallt viðbúin“: [be prepared] Sjá *Kjörorð skáta*.

B

Bagheera: [Bagheera] Hlébarði í Dýrheimasögunum. Hann er táknað fyrirmund líkamsþroska hjá drekaskátum.

Baloo: [Baloo] Skógarbjörn í Dýrheimasögunum. Hann er táknað fyrirmund persónuþroska hjá drekaskátum.

Bandalag íslenskra skáta: [The Icelandic Boy and Girl Scout Association] Landssamtök íslenskra skáta, skammstafað BÍS, einnig kallað „Skátarnir“. Samtökin hafa það hlutverk að vinna að framþróun skátastarfs og styðja við starf skátafélaga í landinu.

Bandalagsmerki: [association badge] Merki tiltekins skátabandalags sem viðurkennt er af alþjóðahreyfingu skáta. Merki BÍS er ýmist ofið eða prentað á skátaskyrtu, bol eða treyju skátans.

Bandarlog-aparnir: [Bandar-Log] Agalausu og stríðnu aparnir í Dýrheimasögunum, sem er sögusvið táknaðarnar umgjörðar drekaskátastarfs. Þeir eru andstæða úlfasveitarinnar, lúta hvorki lögum né reglum, lifa í hálfgerðu tilgangsleysi og gera lítið annað en að stríða öðrum íbúum skógarins.

Bernska: [intermediate childhood] Er skilgreint þroskaskeið 7-11 ára barna. Þessu aldurskeiði er oft skipt í tvö þroskaskeið: miðbernsku 7-9 ára og síðbernsku 9-11 ára.

Blandaður skátaflokkur: [mixed patrol] Skátaflokkur þar sem skátarnir eru af báðum kynjum.

Blönduð sveit: [mixed unit/pack] Skátasveit þar sem skátarnir eru af báðum kynjum. Skátaflokkar sveitarinnar geta þó ýmist verði blandaðir eða skipaðir annaðhvort stelpum eða strákum.

Bronsdrékinn: [bronze dragon badge]

Sjá *Drekaskátamerkin*.

Bronsfálkinn: [bronze falcon badge] Sjá *Fálkaskátamerkin*.

Bronsrúnin: [bronze rune badge] Sjá *Dróttkskátamerkin*.

D

Dagsferð: [hike/trip] Samheiti fyrir undirbúnar ferðir skátasveita og skátaflokka þegar ekki er gist yfir nótt. Dagsferðir eru alla jafnan með vel skipulagðri dagskrá og verkefnum til úrlausnar, auk þess að hafa bæði tilgang og markmið.

Dagsferðarmerkí: [hike badge] Eitt af þremur útilfsmerkjum skáta. Merkið er í formi límmiða sem skátar fá fyrir að taka þátt í dagsferð og hægt er að setja á sérstaka síðu í leiðarbók skátans.

Dagskráherslur drekaskáta: [educational emphasis] Er þema hvers dagskráhrings eða sú forgangsröð og áherslur sem foringjaflokkurinn ákveður fyrir hvern dagskráhring. Forgangsröðunin byggið á grundvelli mats á almennri stöðu skátasveitarinnar á hverjum tíma og hvernig sveitinni gengur að vinna að framtíðarsýn sinni og markmiðum. Dagskráherslan er aðferð fullorðinna foringja skátasveitarinnar til að leiðbeina skátunum og hefur þann tilgang að viðhaldha framtíðarsýn sveitarinnar, styrkja jákvæða þætti flokks- og sveitarstarfsins og draga úr neikvæðum þáttum í komandi dagskráhring.

Sjá einnig *Uppeldisáherslur*.

Dagskráherslur fálka-, drótt- og rekkaskáta: [educational emphasis] Þema hvers dagskráhrings, er sú forgangsröð og áherslur sem sveitarráðið ákveður fyrir hvern dagskráhring, grundvallað á almennri stöðu skátasveitarinnar á hverjum tíma. Einnig því hvernig sveitinni gengur að vinna að markmiðum sínum. Dagskráherslan er sérstakur „tónn“ sem gefinn er fyrir nýja dagskráhringinn og miðar að því að skýra stefnu sveitarinnar, styrkja jákvæða þætti flokks- og sveitarstarfsins og draga úr neikvæðum þáttum í komandi dagskráhring. Sjá einnig *Uppeldisáherslur*.

Dagskráhringur: [programme cycle] Um það bil þriggja til fjögurra mánaða starfstímabil þar sem framfarir sveitarinnar eru metnar, dagskráhersla lögð, verkefni eru valin, undirbúin, framkvæmd og metin. Á sama tíma eru persónulegar framfarir skátanna með tilliti til áfangamarkmiða og áskoranana hvers og eins metnar og samþykktar af umsjónarforingjum.

Dagskráhringur í róverstarfi: [programme cycle in roving] Dagskráhringurinn er aðferð til að tryggja þátttöku og byggja upp samfélag róverskáta. Hann er aðferð til að skipuleggja þátttöku ungs fólks við ákváðanatöku sem varðar starf róversveitarinnar. Hann skapar líka aðstæður til að draga athygli að og meta persónulegar framfarir einstaklinga og eflingu hópsins sem heildar. Notkun dagskráhringsins byggið upp félagsheild með því að mynda sameiginlega sýn á tilgang og deila með þátttakendum bæði byrðum og afrakstri starfsins í heild. Dagskráhringurinn er aðferð til að yfirfæra hugmyndina um reynslunám einstaklinga yfir á nám hópsins í heild sem vísi að lærðomssamfélagi einstaklinga.

Dagskrárvefur: [program web] Vefsíða með lýsingu á fjölda verkefnahugmynda fyrir skátaflokka og skátasveitir. Á Íslandi er dagskrárvefurinn á heimasiðu Skátanna, www.skatamal.is

Drekaskátamerkin: [cub scout progress badges] Drekaskátamerkin eru hvatatákn drekaskáta. Þau eru þrjú: Bronsdrekinn, silfurdrekinn og guldrekinn. Merkin eru hvatning til þroska og vinnu að áfangamarkmiðum drekaskáta og jafnframt viðurkenning fyrir að hafa náð þeim áfangamarkmiðum sem unnið var að á fyrra tímabili. Merkin eru afhent af sveitarforingja og umsjónarforingja við hátiðlega athöfn í sveitarstarfinu.

Drekaskátabókin: [cub scout book] Drekaskátabókin er leiðarbók hvers einstaks drekaskáta til að nota allan starfstíma hennar eða hans í drekaskátastarfínus. Í bókinni eru öll áfangamarkmið drekaskáta og í hana skrifar drekaskátinn persónulegar áskoranir sínar við markmiðin, í samvinnu við umsjónarforingja og gjarnan líka foreldra. Börnin líma í bókina hvatatákn fyrir áfangamarkmiðin sem þau eru að vinna að, verkefnamerki, sérkunnáttumerki og útlífsmerki sín.

Drekaskátar: [cub scouts] Er yngsta aldursstig skátastarfs á Íslandi ætlað 7-9 ára börnum.

Dróttskátabókin: [venture scout book] Dróttskátabókin er leiðarbók hvers einstaks dróttskáta til að nota allan starfstíma sinn í dróttskátastarfínus. Í bókinni eru ýmsar leiðbeiningar um flokksstarfið og öll áfangamarkmið dróttskáta. Í bókina skrifar dróttskátinn persónulegar áskoranir sínar við markmiðin og límir hvatatákn við þau áfangamarkmið sem hann vinnur að,

flokks- og sveitarverkefnermerkin sérkunnáttumerkin og útilífsmerkin sín.

Dróttskátamerkin: [venture scout progress stages]

Dróttskátamerkin eru hvatatókn dróttskáta. Þau eru þrjú: Bronsrúnin, silfurrúnin og gullrúnin. Skátinn fær merki þegar hann setur sér áskorun við hvert áfangamarkmið og er merkinu ætlað að vera skátanum hvatning til að ná því og jafnframt viðurkenning fyrir þær áskoranir sem skátinn hefur náð. Merkin eru afhent af sveitarforingja og umsjónarforingja við hátiðlega athöfn í sveitarstarfinu.

Dróttskátar: [venture scouts] Það aldursstig skátastarfs á Íslandi sem ætlað er 13-15 ára unglungum.

Dýrheimar: [The Jungle Book] Bók eftir Rudyard Kipling, sem var samtí mamaður Baden-Powell. Drekaskátastarfið er gert aðlaðandi og spennandi með táknaði umgjörð og sögusviði úr Dýrheimasögunum – ekki til að skapa eftirmynnd af rauveruleika heldur miklu fremur til að búa til, með hjálpu tákna og mynda úr sögunum; síðareglur, sögusvið og fyrirmynnd af samfélagi sem bönnin skilja.

Eigindlegt mat : [qualitative assessment/evaluation by observation] Matsaðferð sem styðst við eigindlega lýsingu á því sem gerist við tilteknar aðstæður. Samkvæmt þessu getur sveitarforinginn, unga fólk ið sjálf eða aðrir matsaðilar, fylgst með því sem gerist á vettvangi, hlustað, greint, borið saman og túlkað niðurstöður af því sem gerist.

Einkenni skátaflokkins: [identity of the patrol] Unnt er að tala um einkenni skátaflokkins á two vegu: Annars vegar einkennir það skátaflokk að vera óformlegir hópar jafningja sem verða lærðómsvettvangur skátanna - en svo er hægt að tala um einkenni skátaflokk og hafa ákveðin merki í huga sem valin hafa verið sem tákni skátaflokk, eins og flokksnafn, flokksmerki, flokksfáni, flokkssöngur, flokkshróp, síði og venjur í flokksstarfinu.

Einkennisorð skátaheyfingarinnar: [the cause of the scout movement – „Education for life“] „Lærum allt lífið“ og „Leadership for life“ „Leiðtogi í eigin lifi“.

Einkynja stráka- eða stelpuflokkur: [a single-sex patrol]

Skátaflokkur skipaður annað hvort einungis strákum eða stelpum.

Einstaklingsskrá: [personal card] Skrá sem inniheldur persónulegar upplýsingar um hvern skáta í skátasveitinni og geymir meðal annars upplýsingar um fjölskyldu, vini og nauðsynlegar upplýsingar um sjúkdóma og lyfjanotkun skátans. Persónulegar upplýsingar eru trúnaðarupplýsingar og má ekki dreifa þeim til óviðkomandi aðila. Slíkum upplýsingum ber að eyða ef og þegar skátinn hættir í skátasveitinni.

Embættin í floknum: [status in patrol] Í skátaflokknum úthluta skátarnir hverjum öðrum embættum. Kosið eða skipað er í embættin á flokksþingum við upphaf hvers dagskrárhrings. Sjá einnig **Staða**.

Fálkaskátamerkin: [falcon scout progress badge]

fálkaskátamerkin eru hvatatókn fálkaskáta. Þau eru þrjú: Bronsfálkinn, silfurfálkinn og gullfálkinn. Merkin eru hvatning til vinnu að áfangamarkmiðum fálkaskáta og jafnframt viðurkenning fyrir þau áfangamarkmið sem hefur verið náð. Merkin eru afhent af sveitarforingum við hátiðlega athöfn í sveitarstarfinu.

Fálkaskátabókin: [falcon scout book] Leiðarbók hvers einstaks fálkaskáta til að nota allan starfstíma hennar eða hans í fálkaskátastarfinu. Í bókinni eru ýmsar leiðbeiningar um flokksstarfið og öll áfangamarkmið fálkaskáta. Í bókina skrifar skátinn persónulegar áskoranir sínar við markmiðin. Skátinn límir í bókina hvatatókn þegar hann setur sér áskorun fyrir áfangamarkmið sem hann stefnir að, flokks- og sveitarverkefnermerki, sérkunnáttumerki og útilífsmerki.

Fálkaskátar: [falcon scouts] Það aldursstig skátastarfs á Íslandi sem ætlað er 10-12 ára krökkum.

Ferlismat: [process evaluation] Mat á ferli tiltekins verkefnis eða viðburðar. Andstætt árangurs- eða lokamati (product evaluation, stundum nefnt summative evaluation) sem er yfirleitt framkvæmt eftir að verkefni lýkur. Ferlismat fer yfirleitt fram meðan á verkefni eða viðburði stendur og er þá oft óformlegra en t.d. árangursmat þó að það þurfi ekki að vera svo.

Félagatal skáta: [official file of scouts] Bandalag íslenskra skáta heldur sérstakt félagatal yfir skáta á Íslandi þar sem persónulegar upplýsingar um hvern skáta og feril hans í skátastarfi eru skráðar og geymdar. Upplýsingarnar eru uppfærðar árlega, þannig að virkir skátar þurfa að skrá sig sem virka í skátastarfi árlega á heimasiðu Skátanna. Persónulegar upplýsingar eru trúnaðarupplýsingar og ekki má dreifa þeim til óviðkomandi aðila.

Félagslegar grunnþarfir: [basic developmental social needs] Notað til að afmarka almenn einkenni hjá ungu fólki: Áhuga á að kanna ný svíð, löngun til að nema nýjar lendur og þörf fyrir að tilheyra jafningjahópi. Þetta er grundvöllur að ramma táknrænnar umgjarðar í skátastarfi.

Félagsmerki: [group badge] Merki sem sýnir skátafélag þess sem merkið ber.

Félagsstjórn: [group committee] Stjórn skátafélags, alla jafnan kosin á álegum aðalfundi þess. Í félagsstjórn sitja félagsforingi og tveir til átta aðrir stjórnarmenn. Æskilegt er að foreldrar, róverskátar, samstarfs- og stuðningsaðilar eigi sæti í félagsstjórn. Félagsstjórn hittist u.p.b. mánaðarlega. Helstu verkefni hennar eru að gera áætanir á grundvelli hlutverks, markmiða og framtíðarsýnar félagsins, annast samskipti við opinbera aðila, fjölgja og styðja við fullorðna sjálfboðaliða, tryggja húsnæði og aðra aðstöðu, samræma starf skátasveitanna, styðja sveitarforingja félagsins og meta árangur af skátastarfinu.

Félagsútilega: [group camping] Skátaútilega í skála eða tjöldum þar sem skátar á öllum aldri úr sama skátafélagi eru þáttakendur.

Félagsþroski: [social development] Eitt af sex skilgreindum þroskasviðum í uppeldiskerfi skátabreyfingarinnar. Félagsþroski er skilgreindur sem samband einstaklings við samfélagið með

áherslu á að starfa í hópi eða teymi. Einnig á samfélagslegri virkni og ábyrgð, vináttu, virðingu og umhyggju fyrir samfélagi, umhverfi og menningu. Undirþættir félagsþroska í skátastarfi: Frelsi og virðing fyrir öðrum, lyðræði, mannréttindi, þátttaka og samvinna, menningarleg gildi, friður og gagnkvæmur skilningur, sjálfbærni og umhverfisvernd.

Félagsþörf: [need for affiliation] Eðlislæg þörf manna fyrir að tilheyra hópi og hljóta viðurkenningu hópsins.

Flokkakerfið: [the patrol system] Einn af lykilþáttum Skátastærðarinnar sem byggir á eðlislægri þörf ungmenna og ungs fólks til að tilheyra óformlegum hópi jafningja. Með myndun óformlegra hópa jafningja stuðlar flokkakerfið að myndun lærdómssamfélags. Flokkakerfið hvetur til myndunar lítila hópa ungs fólks á svipuðum aldri (jafningjahópa), sem leið til að auðvelda félagsmótun og samkennd með sameiginlegum markmiðum, kenna ungu fólk i að mynda sterkt tengsl við aðra, bera smám saman aukna ábyrgð, efla sjálfstraust og skapa aðstæður sem sérstaklega stuðla að vexti og þroska.

Flokksbókin: [patrol record book] Bók notuð til að skrá allar mikilvægar ákværðanir og atburði í flokksstarfinu. Flokksbókin er trúnaðarskjal (bók), geymd á sérstökum stað og aðeins sýnd öðrum með samþykki flokksins. Ritari flokksins hefur umsjón með flokksbókinni þó að aðrir í floknum skrifí einnig í hana.

Flokksforingi: [patrol leader] Skáti sem er kosinn af jafnöldrum sínum í skátaflokknum og hefur það meginverkefni að stýra flokksfundum, áætlanagerð og skipulagningu verkefna flokksins. Flokksforingi situr ásamt aðstoðarflokksforingja í sveitarráði skátasveitarinnar. Drekaskátar starfa ekki í skátaflokkum.

Flokksfundur: [patrol meeting] Fundur þar sem skátaflokkur kemur saman. Flokksfundir eru að jafnaði haldnir vikulega í skátaheimili skátafélagsins. Þá má einnig halda oftar og utan skátaheimilisins, allt eftir aðstæðum, áhuga skátanna og eðli þeirra verkefna sem unnið er að á hverjum tíma.

Flokksherbergi: [patrol corner] Herbergi eða afmarkað rými sem skátaflokkar á fálka- og dróttkskátaaldri nota til að halda fundi og geyma eigur sínar. Flokksherbergið, flokksveggurinn eða flokkshornið geyma helstu tákna sem sýna sérkenni flokksins. Þar má sjá birtingarmynd þess mikilvæga hluta

táknrænnar umgjarðar skátastarfs „að nema nýjar lendur“ sem höfðar mjög sterkt til þessa aldurshóps. Þegar skátaflokkur fer í ferð eða útilegu með skátasveitinni sinni þarf að taka tillit til þessarar mikilvægu þarf flokksins fyrir eigið rými við úthlutun svefn- og starfsaðstöðu.

Flokksútilega: [patrol camp] Útilega sem skátarnir í floknum fara í saman. Oftast er gist í tjöldum, skátaskála eða öðru húsnæði sem skátaflokkurinn getur fengið að láni. Eldri skátar fara stundum í útilegur og gista undir berum himni, í hellum, snjóhúsum eða við önnur frumstæð skilyrði.

Flokksverkefni: [patrol activities] Verkefni sem flokkurinn vinnur að saman. Verkefni eru valin af skátunum í floknum á flokksþingum og undirþuin, framkvæmd og metin af floknum í sameiningu. Dagskráahersla sveitarráðsins fyrir næsta dagskráhring ætti að vera eina utanaðkomandi íhlutun sveitarinna á verkefnaval flokksanna.

Flokksþing: [patrol council] Flokksfundur þar sem ákvárdanir eru teknar á lýðræðislegan hátt. Heill flokksfundur eða hluta hans má nota undir flokksþing. Flokksþing er eini formlegi vettvangurinn í uppbyggingu flokksins. Því er stjórnað af flokksforingja og allir skátar flokksins taka virkan þátt. Flokksþingið ber ábyrgð á fjölda mikilvægra atriða, svo sem ákvörðun um verkefnaval flokksins, hvað flokkurinn velur á sveitarþingum sem sameiginlegt sveitarstarf og loks mati á flokksverkefnum. Flokksþingið getur einnig verið vettvangur þar sem hlustað er á og veitt endurgjöf á mat hvers skáta á eigin framförum grundvallað á persónulegum áskoranum við valin áfangamarkmið. Á flokksþingi fer jafnframt fram kosning í embætti flokksforingja, aðstoðarflokksforingja og önnur embætti flokksins.

Flokkur: [patrol] Grunneining í skátastarfi fálka-, drótt-, rekka- og róverskáta. Flokkurinn er yfirleitt skipulagseining og lærðómsvettvangur 4-8 jafningja á svipuðum aldrí. Hann er myndaður með frjálsri þátttökum sem líttill, óformlegur vinahópur með eigin sjálfsmynd og sérkenni og með það í huga að flokkurinn starfi saman til langs tíma. Tilgangurinn er að njóta vináttu, veita gagnkvæman stuðning í persónulegum þroska, sameinast um framtíðarsýn og markmið og eiga gefandi samskipti við aðra skátaflokkka.

Foringjaflokkur dreka-, fálka-, drótt- og rekuskátasveita: [team of adult leaders of unit teams] Foringjaflokkurinn er oft kallaður sveitarforingjaflokkur, en hann samanstandur af sveitarforingja og aðstoðarsveitarforingjum viðkomandi skátasveitar, þ.e. öllum foringjum skátasveitarinna 18 ára og eldri. Hér er um að ræða hót kvenna og karla sem helga sig sem sjálfbóðaliðar grunnigildum skátaþreyfingarinnar og því mikilvæga verkefni að styðja við þroskaferil skátana til að verða sjálfstæðir, virkir og ábyrgir einstaklingar í samfélaginu. Foringjaflokkurinn ber ábyrgð á starfi einnar skátasveitar og því að hún vinni að markmiðum sínum og uppeldismarkmiðum skátaþreyfingarinnar – að skástarfið verði skemmtilegt ævintýri með skýr uppeldismarkmið. Foringjarnir deila með sér verkefnum á sviði stjórnunar og umsjónar. Fullorðnu foringjarnir sinna líka hlutverki umsjónarforingja, sem snýst um að ræða við hvern einstakan skáta um áfangamarkmiðin, persónulegar áskoranir og sjálfsmat hans. Í hverri skátasveit þarf að vera að minnsta kosti einn fullorðinn foringi fyrir hverja 6-10 skáta, m.a til þess að geta sinnt vel þessu mikilvæga hlutverki umsjónarforingja.

Foringjaflokkur róversveita : [team of leaders of roverteams] Foringjaflokkur róversveitarinna er skipaður róverráðgjafa, sveitarforingja og aðstoðarsveitarforingjum.

Foringjaleið í róverstarfi: [scout leaders team in a rover unit] Sjá *Leiðarhópar í róverstarfi*.

Formlaust nám: [informal education] Það nám og sá þroski sem hver og einn öölást í daglegu lífi í samveru með fjölskyldu, vinum, jafningjum og vinnufélögum. Einnig koma til sögunnar fjölmíðar og aðrir þættir sem hafa áhrif á viðhorf, gildismat og þekkingu. Stundum er talað um „skóla lífsins“.

Formlegt menntakerfi: [formal education] Stigskipt og aldursskipt menntakerfi sem nær frá leikskóla til æðri menntastofnanna. Yfirleitt rekið eða viðurkennt af opinberum aðilum – ríki eða sveitarfélögum. Fyrirfram undirbúið og skipulagt nám í skólum og menntastofnunum innan hins lögbundna skólakerfis.

Formlegur hópur: [formal group] Skipulagður hópur sem settur er saman í fyrirfram ákveðnum tilgangi – andstætt við óformlega hópa sem verða oft til fyrir tilviljun og geta þróast í ófyrirsjánlegar áttir ef ekki eru ákveðin gildi sem ráða för. Sjá einnig *Skipulagður hópur*.

Forsetamerki: [president award] Könnuðamerki rekkaskáta. Forsetamerkið er afhent af forseta Íslands við hátiðlega athöfn á Bessastöðum.

Forval verkefna hjá fálka-, drótt- og rekkskátum: [pre-selection of scout activities] Þau forvöldu verkefni sem ákveðið er að kynna og velja úr á flokks- og sveitarþingum. Flokksþingið velur flokksverkefni viðkomandi flokks, en sveitarþingið velur með lýðræðisleikjum flokks- og sveitarverkefni sem öll sveitin vinnur sameiginlega.

Forval verkefna hjá drekaskátum: [pre-selection of Cub Scout activities] Þau verkefni sem foringjarnir meta hæfileg fyrir skátana að velja úr. Skátarnir nota lýðræðisleiki til að ákveða verkefni til að vinna í dagskráhringnum. Forvalið tekur mið af dagskrárherslum byggðum á mati á stöðu, framtíðarsýn, og uppeldismarkmiðum sveitarinnar. Einnig á jafnvægi inni- og útiverkefna, hefðbundinna verkefna og valverkefna og lengdar næsta dagskráhrings.

Framfarakort skátans: [personal progress sheet] Skjal eða skrá sem sveitarforingi og umsjónarforingjar nota til að halda utan um eftirlit og mat á framförum hvers skáta. Þar eru skráðar upplýsingar um valin áfangamarkmið, persónulegar áskoranir og minnisatriði er lúta að framförum og þroskaferli viðkomandi skáta. Þetta eru að sjálfsögðu upplýsingar sem ekki á að dreifa til óviðkomandi.

Framfaratafla: [progress chart] Tafla sem margar skátasveitir nota til að hafa yfirsýn yfir virkni og val hvers skáta. Taflan er höfð á vegg í sveitarherbergju eða skátaheimilinu og límd á hana merki fyrir áfangamarkmið sem skátinn er að vinna að, auk merkja fyrir flokks- og sveitarverkefni, útilif og sérkunnáttuverkefni sem skátinn hefur lokið.

Framfarir skátans: [personal progress] Í skátastarfi eru framfarir hvers skáta miðaðar við hvernig honum eða henni gengur að setja sér persónulegar áskoranir í takti við áfangamarkmið og hvernig gengur að verða við þeim. Fylgst er með framförum hvers skáta og við lok hvers dagskráhrings hittir hann umsjónarforingja sinn og kemst í samráði við hann að niðurstöðu um hvaða áskorunum var náð og hverjum ekki. Skátinn hefur þó alltaf lokaorðið hverju sinni þar sem markmiðið er að efla raunhæft sjálfsmat hans og þar með möguleika til að læra smám saman af eigin reynslu.

Sjá einnig [Reynslunám](#) og [Sjálfsnám](#).

Framkvæmd verkefna: [carrying out activities] Einn af meginþáttum dagskráhringsins ásamt matinu og felst í framkvæmd verkefna sem valin voru, skipulögð og undirbúin.

Framtíðarsýn sveitarinnar: [unit vision] Mynd eða sýn sem skátasveitin hefur af eigin framtíð og svar við spurningunni „hvert stefnum við?“ Þetta er sameiginleg sýn sem tekur mið af markmiðum hvers árs eins og þau eru sett fram í langtímaáætlun félagsins og skátasveitarinnar.

Frans frá Assisi: [Francis of Assisi] Ítalskur munkur fæddur á síðari hluta 12. aldar. Hann var oft kallaður *vinur lífsins* og er táknaður fyrirmund andlegs þroska hjá drekaskátum.

Frijáls þátttaka: [voluntary formation] Frijáls þátttaka eða frjáls aðild er einn af lykilþáttum í starfi óformlegra hópa eins og skátaflokkja og vísar til þess að óskin um að tilheyra ákveðnum hópi – eða ekki – ráðist af löngun og vilja hvers og eins ásamt samþytti hinna í hópnum.

Fullorðinsár: [adulthood] Tímabil í lífi einstaklings eftir að líkaminn hefur öðlast fullan þroska. Það hefst oftast um eða eftir tvítugsaldur og er eðlilegt framhald unglings- og ungdomsára. Það varir þar til fólk er komið á efri ár. Skil á milli þessara þriggja aldurstiga (bernsku, ungdoms- og fullorðinsára) eru óljós og einstaklingsbundin.

Fullorðnir í skátastarfi: [adults in Scouting/adult volunteers]
Sjá [Sjálfboðaliðar í skátastarfi](#).

Fullur þroski: [maturity] Þetta hugtak á við um hápunkt þroskaferils og er oft notað þegar lýst er almennt enhvers konar lokastigi í mótu einstaklings eða lífveru. Það er stundum notað þegar talað er um einstaklinga sem persónur eða um ákveðna færni eða þekkingu, t.d. lestrarfærni. Orðið er stundum notað í handbókum sveitarforingja um viðhorfa- og tilfinningasviðið, t.d. þegar talað um tilfinningalegt jafnvægi og tilfinningaþroska. Hafa verður í huga að hugtakið *fullur þroski* er alltaf tengt ákveðnum skilgreindum árangri – þroskaferillin getur á mörgum sviðum verið nánast ævilangt ferli.

Færni / leikni: [skill] Getan til að gera eitthvað á tiltekinn hátt - oftast í tengslum við ákveðna verkfærni sem þarf að ná tökum á. Færni byggir á hæfileikanum til að skynja aðstæður og bregðast við þeim til að framkvæma ákveðið verk hratt og

nákvæmlega. Venjulega krefjast verkefni skátanna þess að skátinn tileinki sér ákveðna leikni eða færni - auk æskilegrar hegðunar og viðhorfa sem áfangamarkmiðin stuðla meira að.

G

Gagnvirk mat: [responsive/dialectical evaluation] Mat sem stundum á sér stað, en einungis við tiltölulega óformlegar aðstæður þar sem ríkir gagnkvæmt traust og báðir aðilar geta lært af gagnrýnum samskiptum hvor við annan (skyld ígrundun og reynslunámi).

Gelgjuskeið: [puberty] Líffræðileg geta til að auka kyn sitt eða fjölga sér. Þetta er upphaf unglingsára og birtist í þroska kynfæra og kyneinkenna. Aldursmörk kynþroska eru mismunandi eftir kyni, erfðaþáttum o.fl.

Gengi / klíka: [gang] Þó svo að orðið sé oft vísun til hópa sem safnast saman í óæskilegum eða ólöglegum tilgangi, vísar ein merking þess til óformlegs hóps vina sem hittast til að njóta vinskapar og styðja hvern annan.

Geta: [capacity] Hæfni og leikni til að inna af hendi líkamlega eða vitsmunalega athöfn, hvort sem athöfnin er meðfædd eða lærð. Venjulega greinum við á milli *almennrar getu*, sem yfirleitt er tengd alls konar viðfangsefnum, sérstaklega á vitsmunasviði og *sértækjar leikni* sem tengist afmörkuðum verkefnum.

Gildi: [values] Almennt merkir orðið allt það sem skiptir okkur mál, er áhugavert, einhvers virði eða uppfyllir þarfir okkar. Alþjóðasamtök skáta skilgreina grunngildi skátahreyfingarinnar sem *samfélagsleg*, *siðferðileg* og *aðferðafræðileg gildi*.
Sjá einnig Grunngildi skátahreyfingarinnar.

Gilwell-leiðtogaþjálfun: [Gilwell or Woodbadge leadership training] Leiðtogaþjálfun skátahreyfingarinnar fyrir fullorðna sjálfbóðaliða. Gilwell-leiðtogaþjálfun er alþjóðleg þó að hún sé útfærð á lítilsháttar óílkan hátt hjá einstökum skátabandalaögum. Fyrsta Gilwell-námskeiðið var haldið í Gilwell-Park í London af Baden-Powell árið 1919. Fyrsta Gilwell-námskeiðið á Íslandi var haldið á Úlfliðsvaltni 1959.

Góðverk: [good turn] Allir skátar eru hvattir til að inna af hendi að minnsta kosti eitt góðverk á dag.

Grunngildi skátahreyfingarinnar: [principles of Scouting/the Scout Movement] Viðmiðin sem marka inntak og gildi skátahreyfingarinnar og lýsa hugmyndafræðinni sem myndar grunnin að uppeldishlutverki hreyfingarinnar. Grunngildi skátahreyfingarinnar eru af þrennum toga: (1) *Samfélagsleg gildi* sem tengjast hlutverki skátahreyfingarinnar. (2) *Siðferðileg gildi* sem finna má í skátaheiti og skátalögum. (3) *Aðferðafræðileg gildi* sem fólgin eru í Skátaaðferðinni. Grunngildin höfða til þess sem er forsenda skátastarfs. Ef einhverjum grunngildum er hafnað er ekki um *skátastarf* að ræða. *Sjá einnig Gildi.*

Gulldrekinn: [gold dragon badge] *Sjá Drekaskátamerkin.*

Gullfálkinn: [gold falcon badge] *Sjá Fálkaskátamerkin.*

Gullrúnin: [gold rune badge] *Sjá Dróttskátamerkin.*

H

Hátíðarathafnir: [celebrations] Í handbókum sveitarforingja er hugtakið notað sem samheiti fyrir inngönguathafnir, kveðjuathafnir, vígsluathafnir, merkjaathafnir, almennar skemmtanir, veisluhöld eða uppskeruhátiðir í skátasveitinni eða skátafélaginu.

Hefðbundin verkefni: [fixed activities] Verkefni sem framkvæmd eru nokkuð reglulega í skátastarfinu og oftast á mjög svipaðan hátt. Þau skapa þá táknrænu umgjörð sem Skátaaðferðin gerir ráð fyrir. Þetta eru verkefni og viðburðir eins og setning funda og slit, hátíðarathafnir, dagsferðir, útilegur, kvöldvökur, varðeldar og önnur hefðbundin dagskrá skátaflokka og skátasveita. Sum hefðbundnu verkefnin, t.d. dagsferð eða útilega, geta hins vegar spennað eitt eða fleiri valverkefni.

Heildstæður þroski: [holistic/integral development]
Sjá Alhliða þroski.

Heimsfriðarmerki: [world peace award] Könnuðamerki róverskáta. Heimsfriðarmerkið er afhent árlega við hátiðlega athöfn á Skátapíngi.

Hjálparverkefni: [back-up activities] Sérstök verkefni eða viðfangsefni, innan eða utan sveitarstarfsins, sem umsjónarforingjar fela skátunum. Tilgangurinn með þeim er að skátinn öðlist reynslu sem styrkir ákveðna hegðun eða viðhorf tengd áfangamarkmiðum og persónulegum áskorunum og sem viðkomandi hefur reynst erfitt að tileinka sér.

Sjá einnig *Stuðningsverkefni*.

Hjálpsemi: [service] Hjálpsemi og samfélagsþátttaka er einn af lykilþáttum skátaaðferðarinnar. Hún hvetur ungt fólk til að setja sig í spor annarra, sýna umhyggju, væntumþykju, samfélagsvitund og samfélagsþátttöku. Hjálpsemi og samfélagsþátttaka er leið til að uppgötva tilveruna, þekkja sjálfan sig, móta sterka sjálfsmynnd, kynnast nýjum menningarlegum og félagslegum aðstæðum og hvetja til umbóta í skátastarfina sjálfu.

Hluttekning: [empathy] Samkennd og hæfileikinn til að upplifa tilfinningar annars einstaklings eins og þær væru okkar eigin og skilja þannig bæði einstaklinginn og tilfinningar hans með því að „setja sig í spor hans eða hennar“.

Hlutverk: [role] Í félagsvísindum táknað hlutverk þær væntingar um hegðun sem einstaklingi er ætlað að uppfylla við ákveðnar aðstæður eða í tengslum við samfélagslega stöðu hans eða hennar. Það getur átt við hegðun sem aðrir búast við af manni í tilteknu hlutverki (ætlað hlutverk), hegðun sem sá sem gegnir hlutverki telur að hann eða hún ætti að sýna (skynjað hlutverk) eða hegðun sem sá sem gegnir tilteknu hlutverki rauverulega sýnir (sýnt hlutverk).

Hópakerfi drekaskáta: [team system] Flokkakerfið er einn af lykilþáttum Skátaaðferðarinnar. Það byggir á eðlislægri þörf unglings og ungmannna til að tilheyra óformlegum vinahópi jafningja sem verður lærðómsvettvangur skátanna. Í drekaskátastarfi er flokkakerfið ekki notað, þar sem félagsþroski 7-9 ára barna býður ekki upp á það. Hins vegar er unnið með tilfallandi verkefnahópa hjá drekaskátum og börnini þannig þjálfuð í samvinnu og stuðlað að móturn óformlegra hópa vina og jafningja þegar þar að kemur.

Hópforingi í starfi drekaskáta: [sixer] Drekaskáti sem er kosinn af félögum sínum eða tilnefndur af sveitarforingja til forstu í drekaskátahópi tímabundið – jafnvel meðan á dag-skrárhring stendur. Hópforingjar hafa engin séréttindi nema þau sem sveitarforingarnir fela þeim.

Hópur: [group] Almennt talað og út frá stjórnunarfræðum er hópur skilgreindur sem eining eða flokkur einstaklinga þar sem hegðun og frammistaða hvers og eins verður fyrir áhrifum af hegðun og frammistöðu hinna.

Hópur í starfi drekaskáta: [six] Börnum í drekaskátasveitum er til hagræðis oft skipt í minni hópa. Þessi skipting er gagnleg fyrir skipulagningu leikja, val, undirbúning og mat á verkefnum og mat á persónulegum framförum skátanna.

Hvatamerki: [objective badge] Sjá *Markmiðamerki*.

Hvatning: [motivation] Orð, hugsanir, athafnir, umbun eða annað sem stuðlar að tiltekinni hegðun eða stýrir henni í ákveðna átt, t.d. til að ná settum markmiðum. Oft er hvatningu skipt í ytri og innri hvatningu.

Hæfileiki: [aptitude] Vilji eða færni einstaklings til að inna tiltekið verk af hendi eða stjórna því.

Hæfni: [ability] Geta eða leikni til að inna af hendi tiltekið verk. Hæfni krefst getu til að skynja ytri hvata og nýta þá til skilvirkrar framkvæmdar, öðlast aukinn hraða og nákvæmni.

Inngönguathöfn: [investiture] Hátiðarathöfn til að fagna inngöngu nýliða í skátasveitina og bjóða hann velkominn í sveitina. Margar skátasveitir afhenda nýliðanum ofið merki skátasveitarinnar, skátafélagsins og merki alþjóðasamtaka skáta við þessa athöfn sem táknaða staðfestingu á aðild að Skátahreyfingunni.

Innri verkefni í skátastarfi: [internal activities] Verkefni sem eru á áætlun dagskráhrings skátasveitarinnar og flokkanna og eru unnin af skátunum innan skátastarfsins.

I

Ígrundun: [reflection] Byggist á gagnrýnni hugsun sem beinist bæði að ákveðnum aðstæðum og tengslum viðkomandi einstaklings við þær aðstæður. Ígrundun er því eins konar samtal eða samskipti við sjálfa(n) sig um eigin afmarkaða reynslu og er því forsenda fyrir reynslunámi sem breytir fyrri grundvallarskoðunum þess sem ígrundar (t.d. fordóum).

Sjá einnig *Reynslunám*.

Íhugun: [meditation] Að hugsa um eða hugleiða eitthvað gaumgæfilega – oft notað um hugleiðingu um andleg eða heimspekileg efni.

Íslendingasögur: [the Icelandic Sagas] Sögur um íslendinga, einkum á söguöld, flestar skráðar á 13.-14. öld. Persónur úr íslendingasögunum sem eru könnuðir í margs konar skilningi eru notaðar sem táknrænar fyrirmyn dir í starfi fálkaskáta.

J

Jamboree: [The World Scout Jamboree] Heimsmót skáta, að jafnaði haldið á fjögurra ára fresti með tugum þúsunda þátttakenda á aldrinum 14-17 ára frá yfir 100 löndum. Róverskátar og eldri geta sótt heimsmótin sem þátttakendur í starfsmannabúðum. Fyrsta heimsmótið var haldið í Essex í Englandi árið 1920.

Jafnaldraflokkur: [horizontal patrol] Skátaflokkur með skatum á sama aldri. Slík samsetning stuðlar að virkari þátttökum allra í floknum og eykur líkurnar á að valverkefni flokksins höfði til allra. Stjórnun flokksins verður alla jafnan lýðræðislegri en í aldursblönduðum floknum því þar velst flokksforinginn oftast úr elsta árganginum. Það er hins vegar erfiðara að móta flokkshefðir til langs tíma þar sem allir skátarnir ganga upp á næsta aldursstig á sama tíma.

K

Kaa: [Kaa] Er slanga í Dýrheimasögunum. Hún er táknræn fyrirmund vitsmunabroska hjá drekaskátum.

Kanna ný svið: [taste for exploration] Einn af þremur grundvallarpáttum táknrænnar umgjarðar skátarfs. Viðbrögð við heilbrigði og eðlislægri forvitni og þeirri þörf ungs fólks að „kanna heiminn“ og skoða hvernig þau sjálf breytast, uppgötva eigin möguleika og móta þá sjálfsmund sem mun einkenna þau sem fullorðið fólk.

Kjörorð skáta: [motto] Kjörorð skáta er: Ávallt viðbúin.

Kotic: [Kotick] Hvítur selur í Dýrheimasögunum. Hann er táknræn fyrirmund félagsþroska hjá drekaskátum.

Kveðjuathöfn: [farewell ceremony] Stutt hátiðarathöfn haldin til að kveðja þá skáta sem eru að færast upp úr skátasveitinni yfir á næsta aldursstig.

Kveðjuathöfn að loknu róverstarfi: [farewell ceremony in roving] Þegar líður að lokum 22. aldursárs er kominn tími til að undirbúa brottför úr róverstarfinu með kveðjuathöfn. Sveitarráð róversveitarinnar undirbýr athöfnina sem alla jafnan byggir á hefðum sveitarinnar. Við athöfnina gæti róverskátiinn sagt frá framtíðaráformum sínum í lífinu og verðmætustu minningum úr róverstarfinu. Kveðjuathöfnin skapar tækifæri fyrir róversveitina til að sýna róverskátanum vináttu, virðingu, þakklæti og stuðning. Oft afhendir sveitarforingi róverskátanum táknaða gjöf frá sveitinni til minningar um samfylgdina í róverstarfinu.

Kvöldvaka: [indoor camp fire] Skemmtun þar sem skátar koma saman og syngja, sýna leikþætti, segja brandara eða hvað eina sem þeir vilja gera sér til skemmtunar.

Kyneinkenni: [sexual characteristics] Þau einkenni sem gera manneskjuna að þeirri kynveru sem hún er. Einkennin sem miðað er við eru oftast líffæri sem eru tengd kynferði lífveru eða einfaldlega æxlunarhlutverkinu. Fyrsta stig kyneinkenna tengjast kynkirtlum, eistum og eggjastokkum, með öðrum örðum þeim líffærum sem eru beint tengd samræði og æxlin.

Annars stigs kyneinkenni eru breytingar á líffærum sem tengjast kynlifi og æxlun eins og t.d. hár í kringum kynfæri og undir höndum, raddbreytingar og svitalykt.

Kynferði: [sexuality] Almennt skilgreint er kynferði það líffæra- og lífeðlisfræðilega ástand sem einkennir hvort kyn fyrir sig. Hjá manneskjum eru þar að auki salrænir og félagslegir þættir sem skipta miklu máli bæði fyrir einstaklinga og samfélag. Kynferði er líka tengt viðhorfum, tilfinningum og samfélagslegum gildum sem ná langt út fyrir æxlunarhlutverkið eitt og sér.

Kynþroski: [sexual maturity] Þegar einstaklingar hafa náð þeim líffræðilega þroska sem nauðsynlegur er til æxlunar og fjölgunar tegundarinnar.

Könnuðamerki: [explorer awards] Lokatakmark skáta á hverju aldursstigi fyrir sig. Til þess að geta unnið sér inn könnuðamerki aldursstigsins þarf skátinn að hafa verið virkur í starfi, lokið tilskildum áfangamarkmiðum og tilteknun fjölda verkefna- útilfs- og sérkunnáttuverkefna. Könnuðamerkin eru fimm eins og aldursstig skáta: Skógarmerki drekaskáta, landnámsmerki fálkaskáta, leiðangursmerki dróttskáta, forsetamerki rekkskáta og heimsfriðarmerki róverskáta.

Landnámsmerkið: [settlement award] Könnuðamerki fálkaskáta. Landnámsmerkið er afhent við hátiðlega athöfn skátasveitarinnar.

Landsmót skáta: [national jamboree] Skátamót opioð öllum íslenskum skátum. Landsmót eru að jafnaði um viku löng og oftast haldin á þriggja ára fresti. Yfirleitt er nokkur fjöldi erlendra skáta á landsmóti og því má segja að þau séu alþjóðleg skátamót í heimabyggð.

Langtímasamband - eðli jafningjahópa: [long-term nature - one of the elements of the peer group] Eitt af einkennum jafningjahópsins, ásamt tilhneigingunni til að vera sjálfsprotinn og þörfinni fyrir eigið einkenni. Það vísar til þeirrar staðreyndar að jafningjahópurinn breytist ógjarnan, er með stöðugan félagafjölda og, vegna sameiginlegrar reynslu og athafna

félaganna, skapar sér sögu, kemur á hefðum og deilir sömu skuldbindingum.

Langtímaþerkefni: [long duration activities] Valverkefni skátaflokkks eða skátasveitar sem getur staðið yfir í meira en mánuð og jafnvel heilan dagskráhring.

Leiðarbók skáta: [the scout's log-book] Leiðarbók skátans nýtist vel við mat hans á eigin framförum. Tilgangurinn er að skátinn setji sér persónulegar áskoranir tengdar áfanga- eða lokamarkmiðum, skipuleggi og skrái verkefni, meti hvernig til hefur tekist, hugleði eigin stöðu og vilja til að verða stöðugt betri „leiðtogi í eigin lífi“.

Leiðangursmerkið: [expedition award] Könnuðamerki dróttsskáta. Leiðangursmerkið er afhent við hátiðlega athöfn skátasveitarinnar.

Leiðarhópar í róverstarfi: [specializing in roving] Í hverri róversveit eru þrír leiðarhópar: (1) *Útilfsleið*, með áherslu á útilif, fjalla- og ferðamennsku og/eða starf í björgunarsveit Landsbjargar. (2) *Foringjaleið*, með áherslu á foringjastörf og leiðtogafræðslu skátahreyfingarinnar. (3) *Samleið*, með áherslu á félagsstarf róversveitarinnar og starf í skátfélagi-, samfélagi- og þróunarhjálparstarfi. Þátttaka einstakra róverkskáta í leiðarhópum er ótengd og óháð starfi hans eða hennar í róverflokk róversveitarinnar. Þannig geta róverskátar í einum róverflokk verið í ólíkum leiðarhópum. Róverskátar á starfsleiðum sveitarinnar geta verið úr mismunandi skátaflokkum, ólíkum skátfélögum og verið þátttakendur í hinum ýmsu björgunarsveitum eða útilífsþópum. Starfsleiðir róversveitanna eru tilboð sem ætlað er að nálgast eða samræmast vel áhugasviði skátans og áskorunum um að láta gott af sér leiða í samfélaginu.

Leiðbeinandi: [trainer/educator] Sá sem leiðbeinir, kennir, elur upp, stuðlar að námi og þroska annars einstaklings. Góður leiðbeinandi er ávallt með opinn huga, leitandi og íhugull og fús til að læra af eigin reynslu og samskiptum við aðra.

Leiðbeinandi við leiðtogaþálfun: [personal training adviser] Skátaþingi sem fylgist með og styður annan fullorðin sjálfboðaliða meðan á leiðtogaþálfun stendur. Leiðbeinandinn verður að hafa reynslu af svipuðu leiðtogaþálfuninnar og sá eða sú sem er að læra nýtt hlutverk.

Leiðbeinandinn verður að hafa svipaðan bakgrunn og sá sem nýtur þjálfunar, vera þroskaðri eða reynsluríkari og hafa formlega viðurkenningu bandalagsins til að sinna þessu starfi.

Leiðbeinandi viðhorf: [educational attitude] Afstaða, viðhorf og vilji til að stuðla að uppeldi eða námi annars einstaklings. Það felur í sér vitsmunalegan þátt (að vita hverju við viljum miðla), tilfinningalegan þátt (að gefa af sér og skuldbinda sig persónulega) og gagnvirkni (hæfileika til að bregðast við ólíkum aðstæðum á viðeigandi hátt).

Leiðbeinendahæfni: [educational ability] Hæfileiki, kunnáttu og færni til að stuðla að uppeldi og/eða menntun annars einstaklings. Þetta er eitt skilyrða fyrir því að vera skátaforingi, sérstaklega ef einstaklingurinn hefur beina aðkomu að skátastarfi með börnum eða ungu fólkui.

Leiðsagnarmat: [formative evaluation] Mat til að fylgjast með starfinu og til að veita bæði skátaforingum og skátum sjálffum stöðuga endurgjöf um það sem gengur vel og miður vel í þeim tilgangi að bæta starfið. Leiðsagnarmat á sér stað samhlíða starfinu (verkefninu) en ekki eftir að því er lokið.

Leiðtogafærni: [leadership styles] Daniel Goleman greindi eftifarandi sex stjórnunarstíla í yfirgripsmikilli rannsókn sem lýst er í greiniinni „Leadership That Gets Results”, sem birtist í *Harvard Business Review* árið 2000:

1. **Stýrandi leiðtoginn** [the pacesetting leader] ákveður hraðan eða taktinn, sýnir fordæmi og ætlast til sjálfstjórnunar og mikils árangurs.
2. **Myndugi leiðtoginn** [the authoritative leader] beitir eigin myndugleika og keyrir teymið áfram að augljósu eða almennu marki.
3. **Liðsheildar leiðtoginn** [the affiliative leader] reynir að efla liðsheild með því að skapa tilfinningaleg tengsl sem byggja upp hópinn og tilfinninguna fyrir að tilheyra.
4. **Leiðbeinandi leiðtoginn** [the coaching leader] leiðir hópinn og byggir þáttakendur upp til framtíðar.
5. **Allsráðandi leiðtoginn** [the coercive leader] beitir valdi eða þvingunum og krefst hlýðni á stundinni.
6. **Lýðræðislegi leiðtoginn** [the democratic leader] byggir upp samheldni með þáttöku.

Leiðtogi: [leader] Leiðtogi getur verið hver sá í viðkomandi teymi sem sýnir sérstakan hæfileika við tilteknar aðstæður, sá sem hugsar skapandi, út fyrir kassann, og hefur frábæra hugmynd eða sérstaka og viðeigandi reynslu sem getur gagnast

stjórnanda teymisins. Leiðtogi er sá sem leiðir á grundvelli eigin styrks – en ekki eingöngu á grundvelli ákveðinnar nafnbótar.

Leikir: [games] Orðið *leikur* getur ýmist átt við þá athöfn þegar börn (og í sumum tilfellum fullorðnir) leika sér á óskipulagðan hátt, eða um tiltekið samsafn reglna sem lýsa því hvernig einstaklingur eða hópur á að hegða sér í dægradvöl. Sjá *Leikjanám*.

Leikjanám: [learning through play] Þáttur í Skátaaðferðinni sem stuðlar að námi með því að hvetja ungt fólk til glaðværðar og nota leik sem aðferð til að stuðla að félagslegri einingu við fjölbreytilegar aðstæður. Með *kennslufræðilegum leik* (e. educational play) er leitast við að blanda saman leik og kennslufræðilegum markmiðum. Í kennslufræðilegum leik er byggt á því sem börn gera best og finnst skemmtilegast, þ.e. að leika sér, og leikurinn er tengdur við ákveðin námsmarkmið. Kennslufræðilegur leikur er hugsaður sem markviss og skipulögð leikreynsla þar sem tengjast og samþættast ýmsir námsþættir og fleiri en ein tegund leiks.

Leikni: [skill] Sjá *Færni*.

Líkamsvitund: [body image] Ímynd einstaklingsins af eigin líkama. Frá 13-15 ára aldri breytist bessi ímynd vegna líkamlegra breytinga á fyrrí hluta gelgjuskeiðsins.

Líkamsþroski: [physical development] Eitt af sex þroskaðiðum sem skilgreind eru í uppeldiskerfi skátahreyfingarinnar. Þar er m.a. talað um líkamlega færni og ábyrgð hvers og eins á líkamlegu heilbrigði sínu. Undirþættir líkamsþroskans í skátastarfi eru: Samhæfing hreyfingar og hugsunar, verndun eigin heilsu, hreinlæti, matur og næring, tómstundir og skyldustörf, útvist, leikir og hreyfing.

Lokamarkmið: [final objectives] Lokamarkmiðin lýsa hvers konar viðhorfi eða hegðun ungt fólk má búast við að hafa tileinkað sér á hverju þroskasviði fyrir sig þegar tími er kominn til að segja skilið við hefðbundið skátastarf, venjulega í kringum 22 ára aldur. Lokamarkmiðin eru „*endanleg*“ hvað varðar það sem skátastarf fyrir ungt fólk hefur upp á að bjóða, en ekki fyrir hvern einstakling vegna þess að við höldum áfram að læra svo lengi sem við lifum. Lokamarkmiðin grundvallast á uppeldishlutverki skátahreyfingarinnar og eru í raun meginmarkmið skátastarfs sett fram á skýran og skilmerkilegan hátt.

Lykilþættir Skátaaðferðarinnar: [elements of the Scout Method] Skátaaðferðinni er skipt niður í *hverjir*, *hvað* og *hvernig*. *Hverjir* eru: Skátarnir og fullorðnu skátaforingjarnir og tengslin þeirra á milli. *Hvað* er: Verkefnin og markmiðin sem unnið er að. Lykilþættirnir eru svo *hvernig* skátastarfið fer fram, en þeir eru: Skátalögin og skátaheitið; flokkakerfið; táknað umgjörð; reynslunám og leikir; útlif og umhverfisvernd; hjálpssemi og samfélagsþátttaka. *Sjá einnig Skátaaðferðin.*

Lýðræðisleikir: [democratic games] Leikir þar sem skátarnir leika mismunandi hlutverk í samræmi við aðstæður sem valdar eru hverju sinni. Meginmarkmið með leikjunum er að komast að því hver sé vilji meirihlutans um hvaða verkefni eigi að velja og vinna að í næsta dagsskrárhring.

Læra (nám): [learning] Ferli sem felst í því að einstaklingur tileinkar sér, skilur og getur beitt nýrri þekkingu, öðlast hagnýta færni, breytir eigin viðhorfum eða tekur upp nýja stefnu í því hvernig hann framkvæmir og/eða öðlast nýja þekkingu.

Lærdómssamfélag / lærdómsmenning: [learning field/environment/community] Lítið eða stórt samfélag einstaklinga þar sem allir vinna saman og fá að njóta sínt til þess að hver og einn geti þroskað þá eiginleika sem þörf er á í þágu viðkomandi einstaklings og heildarinnar. Óápreifanlegar en samt raunverulegar aðstæður sem eru til staðar í öllu góðu skátastarfi og hafa áhrif á hegðun allra þátttakenda og örva nám. Þeir gagnvirku þættir sem nýtast til að skapa lærdómssamfélag eru: Gildi þeirra aðferða sem beitt er, áhuginn sem þroska hvers ungs skáta er sýndur, hvatning til þátttöku, sköpunarpörf og skapandi starf, óheft flæði upplýsinga, viðurkenning á árangri, hvatning til óheftra skoðanaskipta, vilji fullorðinna foringja til að hlusta á unga fólköld og virðing þeirra fyrir flokkakerfinu.

Mannkynssagan: [history of mankind] Í handbók fyrir sveitarforingja dróttkskáta eru nöfn þeirra karla og kvenna sem voru í eigin lífi könnuðir í ólíkum skilningi valin sem táknaðnar fyrir-myndir fyrir dróttkskáta. Flestir þeir einstaklingar sem valdir eru sem táknaðnar fyrir-myndir unnu verk sín á nítjánudu eða tuttugustu öld og jafnvel fram á tuttugustu og fyrstu öldina.

Markmið og leiðir: [system of objectives and activities] Markmið vísa til þess hvert við ætlum að ná, en eru ekki leiðimar til að komast þangað. Verkefnin í skátastarfi beinast að persónulegum þroska hvers einstaks skáta og eru leiðir að markmiðum skátahreyfingarinnar. Verkefnin sem fengist er við í skátastarfi veita skátunum tækifæri til reynslu sem smáman leiðir þá til þess þroska sem að er stefnt á hverju aldursstigi fyrir sig.

Markmið skátahreyfingarinnar: [mission of Scouting] Markmið skátahreyfingarinnar er að leggja sitt af mörkum til menntunar ungs fólks. Á grundvelli siðferðilegs gildakerfis sem byggist á skátaheitinu og skátalögnum til þess að hjálpa til við að byggja upp betri heim þar sem fólk öðlast lífsyllingu sem einstaklingar og sinnir uppbyggjandi hlutverkum í samfélagini. Markmiðin eru til þess ætluð að gefa börnum og ungu fólk tækifæri til að þroskast alhliða og verða sjálfstæðir, virkir og ábyrgir einstaklingar í samfélagini – að verða „leiðtigar í eigin lífi“.

Markmið með verkefni: [objectives of an activity] Að mestu sýnilegur skilgreindur árangur af afmörkuðu verkefni, bæði sem beinlinis mælanlegur afrakstur og sem hegðun eða atferli sem færst með því að taka þátt. Í skátastarfi er tilgangurinn með verkefnum að stuðla að því að hver skáti nái áfangamarkmiðunum – með eigin persónulegum áskorunum og sjálfsnámi.

Markmið: [objective] Almennt talað höfða markmið til tilgangs og ætlunar allrar mannlegrar virkni að því að ná ákveðnum árangri eða að ljúka tilteknu verki. Ekki er unnt að hugsa sér uppeldi og menntun sem verkefni eða viðfangsefni án þess að skilgreina markmiðin sem ætlunin er að ná.

Markmiðamerki: [objective badge] Merki sem skátinn fær afhent fyrir hvert áfangamarkmið sem hann velur að vinna að, oft kölluð hvatamerki, hvatatákn eða áfangamerki. Markmiðamerkin eru límmiðar sem afhentir eru þegar skátinn setur sér áskorun gagnvart tilteku áfangamarkmiði.

Sjá einnig Hvatamerki og Áfangamerki.

Mat á framförum skátans: [personal progress assessment] Skipulagt og stöðugt ferli sem er hluti af starfi skátasveitar. Gagnvirk mat sem byggist á uppbyggjandi samskiptum umsjónarforingjans og skátans sjálfs og hefur þann tilgang að

ebla og styrkja sjálfsmat hvers skáta í „glímu“ hans eða hennar við áfangamarkmiðin og eigin áskoranir hverju sinni.

Mat á skálastarfi: [assessment/evaluation of scouting] Kerfisbundið og viðvarandi verkefni, sem safnar upplýsingum um skálastarfið og metur gæði þess. Matið skapar aðstæður til að bæta ferlið og aðstoða börn og ungt folk til að þroskast. Það getur beinst að skátunum sjálfum (hvernig þeim gengur að efla sjálfstæði, virkni og ábyrgð) – eða aðstöðu og aðferðum (aðstöðu, verkefna- og ferlismat) – eða fullorðnu skátaforingjum (frammistöðum). Mat má byggja á mælanlegum þáttum (quantitative evaluation) eða lýsingum á tilteknun og afmörkuðum aðstæðum eða atvikum (qualitative evaluation). Allt mat á skálastarfi þarf að vera í takti við markmið og grunn-gildi skátahreyfingarinnar.

Mat á sveitarstarfinu: [unit analysis] Sá hluti dagskrárhringsins sem tengir einn hring við annan og felst í að meta starfið og árangur þess dagsskrárhrings sem er að ljúka og nota það mat sem grunn að þeim næsta.

Mat á verkefni: [activity evaluation/assessment]

Sjá *Verkefnamat*.

Matsaðilar: [assessment/evaluation agents] Þeir sem leggja af mörkum eða gætu lagt vinnu af mörkum við mat á þróun og framkvæmd verkefna og viðburða eða þeir sem inna má álits á framförum skátanna. Matsaðilarnir í sveitinni eru skátarnir sjálfir, sveitarforingjar, stjórn skátafélags, foreldrar skáta og sérfraðingar eða annað folk sem er í aðstöðu til að meta árangur skátanna.

Matsleikur: [assessment/evaluation game] Leikir sem veita foringjunum vísbendingar um upplifun og skoðanir þáttakenda á árangri verkefnis, við lok þess eða á meðan það er enn í vinnslu.

Meðallöng verkefni: [medium duration activities]

Valverkefni skátaflokks eða skátasveitar sem getur staðið yfir í tvær til þrjár vikur.

Megindlegt/mælanlegt mat: [assessment by measurement/quantitative evaluation] Matsaðferð sem byggir á mælingum, þ.e. beitingu magnkvarða af ólíku tagi, svo sem fjölvalsprófum

(krossaprófum), spurningalistum eða matskvörðum. Frekar litið notað í hefðbundnu skálastarfi í skátasveit.

Menntun (uppledji): [education] „Menntun felst í færni til að skapa sér sjálfstæða þekkingu sem gagnast í daglegu lífi og til að tileinka sér greinandi og gagnrýna hugsun sem er forsenda virkrar þáttöku í lyðræðispjööfélagi.“ (Maria Montessori)

Merkjaathöfn: [badge ceremony] Notað sem samheiti fyrir hátiðarathafnir þar sem merki eru afhent skátunum sem hvatning eða viðurkenning fyrir árangur.

Miðbernska: [mid-childhood] Sjö til níu ára börn.

Móta skátasveitina: [design of the scout unit]

Sjá *Uppbygging skátasveitar*.

Mótsmerki: [scout camp badge]

Sjá *Viðburðamerki*.

Nema nýjar lendur: [taking over a territory] Einn af þremur grundvallarþáttum táknrænnar umgjarðar skálastarfs. Tilgangurinn er að ná tökum á nýjum aðstæðum, skapa sér stöðu, beita nýjum aðferðum, fá nýjan skilning á fyrirbærum, gera að sínum, móta sjálfsmynnd, jafnvel að uppgötva eigin fordóma.

Nýliðatímabil: [introductory period] Tímabil sem varir í mismunandi langan tíma og hefst þegar einstaklingur gengur í sveitina og endar þegar hann eða hún tekur við sínu fyrsta hvatamerki. Meðan á þessum tímabili stendur taka nýliðarnir þátt í öllum verkefnum, kynnast skátunum og sveitarforingjum, venjast nöfnum og táknum og setja sér persónulegar áskoranir við áfangamarkmið.

Nýliðatímabil í róverstarfi: [introductory period in roving] Þegar einstaklingur gengur í róversveit hefst nýliðatímabil hans. Honum gefst svigrúm til að kynna sér hvað felst í því að vera róverskáti og ákveða hvort hann vilji vígjast sem róverskáti. Á nýliðatímabilinu leggur hann drög að einstaklingsáætlun sinni og sjálfsnámi.

Nýliði: [new member] Talað er um nýliða í skátarfi þegar einstaklingur kemur fyrst inn í skátasveit, hvort sem um er að ræða drekaskáta-, fálkaskáta-, drótt- eða rekkskátasveit. Orðið nýliðatímabil er notað um fyrstu vikurnar í skátarfinu og því lýkur þegar viðkomandi hefur unnið skátaheitið og sett sér persónulegar áskoranir á grundvelli áfangamarkmiða (fær fyrsta hvatamerkið). Nýliðinn tekur þátt í öllu starfi skáta-sveitarinnar alveg eins og hinir skátarnir.

Ó

Óformlegt menntakerfi: [non-formal education] Skipulögð dagskrá eða viðburðir – jafnvel námsbrautir – sem eiga sér stað utan formlega menntakerfisins og er ætlað að þjóna tilteknum hópi fólks með skilgreind lærðóms-, menntunar- og uppeldismarkmið. Oftast rekið af óopinberum aðilum, félagasamtökum eða sjálfseignastofnunum. Skátarf er óformlegt menntakerfi, m.ö.o. meðvitað nám og kennsla sem fer fram utan við eða samhlíða hinu formlega og er ætlað að þjóna tilteknum hópi fólks með skilgreind lærðómsmarkmið (uppeldismarkmið).

Ætlunin með skátarfi er að móta einhvern hluta af lífi einstaklings, að efla ólík svið persónuleika viðkomandi eða að ná valdi á tiltekinni faglegri eða félagslegri færni – oftast í gegnum virkt námsferli og áherslu á mannleg samskipti.

Óformlegur hópur: [informal group] Hópur sem verður til án stýringar utan frá og þróast í kringum sameiginleg áhugamál og vinskap, frekar en í fyrirfram ákveðnum tilgangi.

P

Persónuleiki: [personality] Notað fyrst og fremst um mannesjur – sjaldnar um dýr. Einstaklingseðli, skapgerð,

framkoma. Persónuleiki mótask heildstætt af öllum þroska-sviðum manneskjunnar.

Persónuvernd: [securing personal information] Skátaforingjar eins og aðrir fagaðilar hafa trúnaðarskyldu hvað varðar persónulegar upplýsingar um skátana. Í gildi eru sérstök lög frá Alþingi um persónuvernd og meðferð persónulegra upplýsinga (Lög nr. 77/2000). Þeim ber skátaforingum eins og öðrum að fara eftir.

Persónubroski: [character] Eitt af sex skilgreindum þroskavíðum í uppeldiskerfi skátaþreyfingarinnar. Persónubroski vísar til viljans til að stjórna eigin gerðum og hvotum í samræmi við lífsreglur sem við álíttum vera réttar. Persónubroski er því síðfræðilegt hugtak. Persónubroski er það sem gerir hegðun okkar einkennandi fyrir okkur sem persónu. Undirþættir persónubroskans í skátarfi eru: Sjálfþekking og sjálfsvirðing, ábyrgð á eigin gerðum, skátalög og skátaheit, staðfesta og innri samkvæmni, glaðværð og kímni, stuðningur hópsins.

R

Rauða blómið: [the red flower] Drekaskátar kalla varðelda og kvöldvökur oft rauða blómið. Heitið er komið úr Dýrheimasögunum.

Reglur óformlegra hópa: [informal group rules] Viðmið eða reglur sem félagar í tilteknum hópi koma sér saman um og eru þeim mikilvægar. Þessar reglur eru venjulega settar um atriði sem skipta miklu máli að mati félaganna í hópnum. Slíkum reglum er yfirleitt miðlað munnlega en ekki í rituðu máli; þær eru ekki nákvæmlega skilgreindar, en þó veit allur hópurinn hverjar þær eru. Meginreglur í næstum öllum jafningjahópum ungmenna fjalla um gagnkvæmt traust sem byggt er á heiðarleika, hollustu og samvinnu félaganna í hópnum.

Reglur: [rules] Börn, fyrir 10-11 ára aldur, skynja reglur eftir því hver setur þær - en átta sig á því smám saman frá 10-11 ára aldri, þegar þau fara að hugsa rökrétt, að reglur gegna hlutverki gagnkvæms samþykkis.

Rekkaskáti: [ranger scout] Er það aldursstig skátastarfs á Íslandi sem ætlað er 16-18 ára unglungum.

Reynsla: [experience] Hinur almennt endurteknu upplifanir sem skátarnir njóta með því að taka þátt í verkefnum í skátastarfinu. Reynslan gerir þeim kleift að tileinka sér og þjálfa þekkingu, viðhorf og færni sem tengjast óbeint persónulegum áskorunum og áfangamarkmiðum hvers og eins. Persónuleg reynsla hvers skáta er lykilhugtak í uppeldiskerfi skátahreyfingarinnar sem byggist á að læra og þroskast með því í grunda það sem gert er – læra af reynslunni (reynslunám – learning by doing). Þannig ber að skilja hugtakið reynsla í handbókum sveitarforingja og *Kjarna skátastarfs*.

Reynslunám: [learning by doing] Einn af lykilþáttum Skátaaðferðarinnar. Reynslunám byggist á því að læra og þroskast með því að í grunda það sem menn gera – læra af reynslunni. Læra af eigin athugunum, gjörningum, nýsköpun, uppgötvunum og tilraunum. Að læra af reynslunni er fyrst og fremst í því fólgjð að meta afleiðingar eigin athafna eða annarra og finna orsakatengsl milli athafna og afleiðinga. Reynslunám örvar almennt til virkni í lífinu og hvetur ungt fólk til að vera virkt í störfum sínum, átta sig betur á eigin hæfileikum og getu. Reynslunám hjálpar því að uppgötvta styrkleika sína og nýta þá á uppyggjandi hátt. Reynslunám hvetur ungt fólk til að vera gerendur, en ekki áhorfendur í samfélaginu.

Sjá einnig *Igrundun*.

Réttssýni: [moral conscience] Siðfræðilegt hugtak. Réttssýni er tengt mannlegu samfélagi og gerir mönnum, konum og körlum, kleift að greina rétt frá röngu og felur í sér vitund um siðareglur og gildi sem stjórna gerðum einstaklinga og lífshlaupi. Skáti er réttssýnn er 9. gr. skátalaganna.

Rikki tikki tavi: [Rikki tikki tavi] Mongús í Dýrheimasögunum. Rikki tikki tavi er táknræn fyrirmund tengd tilfinningaþroska hjá drekaskátum.

Róverflokkur: [rover patrol] Í hverjum róverflokk eru 3-9 róverskátar. Róverflokkurinn er nánasti trúnaðarvinahópur skátanna í róversveitinni (amk. til að byrja með). Róverflokkurinn hittist reglulega, hvort heldur það er vikulega, hálfsmánaðarlega eða mánaðarlega, en einnig tilfallandi þegar flokksfélögana langar til að gera eitthvað saman. Starf róverfloksins getur verið allt frá því að vera spjallfundir vina á

kaffihúsi eða í skátaheimili til þess að vera verkefnamiðaðir fundir verkefnateyma. Róverflokkurinn velur sér flokksforingja og aðstoðarflokksforingja og skipar í önnur embætti eða trúnaðarstörf við lok eða upphaf hvers dagskráhrings. Starf róverfloksins getur innan þessara marka verið tiltölulega óformlegt.

Róverráðgjafi: [rover scout advisor] Róverráðgjafi er fullorðinn einstaklingur sem styður við róversveitina sem heild. Í róversveitinni eru róverskátarnir sjálfir foringjarnir. Hlutverk fullorðinna sem styðja við róverstarf er annað en þeirra sem styðja við skátastarf yngri aldursstiga. Á fyrri aldursstigum leiðir Skátaaðferðin jafnt og þétt til vaxandi hlutdeilda skátanna í ákvárdanatöku, framkvæmd og endurmati. Hjá róverskátum sinna skátarnir sjálfir öllum foringjahlutverkum í starfinu. Þeir bera því sjálfir alla ábyrgð og njóta einungis stuðnings róverráðgjafa sveitarinnar. Þess vegna er hann kallaður *róverráðgjafi*. Litið er á róverráðgjafann sem samherja unga fólksins. Hann er samferða því í átt til fullorðinsára í stað þess að draga það áfram eða ýta því á undan sér. Ávinnungur þessa samstarfs ungs fólks og fullorðinna getur orðið mjög mikill fyrir róverskátana, þá fullorðnu sem eru svo lánsamir að taka þátt og fyrir samfélag okkar.

Róverskátar: [rover scouts] Það aldursstig skátastarfs á Íslandi sem ætlað er ungu fóldi, 19-22 ára.

Róverstarf: [rovering] Er lærðomsvettvangur sem skátahreyfinginn býður ungu fóldi á lokasprettinum í átt að tilfullorðinsára. Þar af leiðandi er hægt að líta á það sem lokaklaflann í skipulögðu uppeldisstarfi skátahreyfingarinnar. Tilgangur með róverstarfi er að vera til staðar fyrir ungt fólk við umskiptin yfir á fullorðinsárin og veita því stuðning og leiðsögn við að aðlagast samfélagi fullorðinna.

Róversveit: [rover unit] Róversveit telur að jafnaði 24-30 róverskáta (4-6 róverflokk). Lágmarks fjöldi í róversveit er 18 róverskátar en æskilegt að þeir séu ekki færri en 20. Róverflokkar einnar róversveitar geta verið í fleiru en einu skátafélagi. Róversveitin kýs sveitarforingja og aðra leiðtoga sveitarinnar úr eigin hópi. Róversveit getur sótt um aðild að BÍS sem sjálfstætt skátafélag.

S

Samfelld menntun: [ongoing education] Mikilvægur þáttur í markmiðum skátahreyfingarinnar er að stuðla að sjálfsnámi og sjálfssuppeldi hvers einstaks skáta, bæði meðan hann eða hún er barn og unglungur, en líka eftir að fullorðinsaldri er náð og til æviloka., sbr. „Lærum allt lífið“ (Education for Life).

Samfélagsvirki: [active participation in society] Við búum í lýðræðissamfélagi sem þýðir að hvert okkar getur haft áhrif. Lýðræði fylgja bæði réttindi og skyldur. Það eru ekki einungis "stóru" ákvárdanirnar sem tekna eru af þjóðþingum eða af stjórnvöldum sem hafa áhrif á líf fólks, umhverfið eða frið í heiminum. Verkefni hópa, stórra og smárra, og jafnvel athafnir einstaklinga hafa áhrif á "heiminn" – athafnaleysi hefur líka áhrif. Ef við erum ekki virk í samfélagini verðum við leiksoppar annarra – berumst með straumnum. Samfélagið og umhverfið heldur áfram að breytast, en við erum þá ekki virkir þátttak-endur heldur óvirkir fylgjendur.

Samfélagsþátttaka: [learning through active participation and helping others] Einn af lykilþáttum Skátaaðferðarinnar og hluti af markmiðum skátahreyfingarinnar. Hjálpssemi er í hugum flestra nátengd skátum og skátastarfi. Hún er hin sýnilega leið til að vinna að tilgangi skátastarfs í heiminum með því að „gera heiminn betri“. Hjálpssemi verður ekki kenni meðlestri eða fyrirlestrum. Hana þarf að rækta. Þannig verður hún einstaklingnum töm og eðlileg. Við það að sýna öðrum hjálpsemi upplifir skátinn þá velliðan og það stolt sem fylgir því að verða öðrum að liði.

Samleið í róverstarfi: [social team in a rover unit]

Sjá *Leiðarhópar í róverstarfi*.

Samsemd: [identity] Það að vera sá sem maður er (en ekki einhver annar).

Scout of the World Award: The Scouts of the World Award var komið á laggirnar til að auka þátttökum ungs fólks í uppyggingarstarfi í samfélagi sínu, með því að gera það meðvitað um vandamál heimsins í dag og til að gera skátabandalögum auðveldara að styrkja róverstarf. The Scouts of the World Award er fyrir alla á aldrinum 19-22 ára, án tillits til getu,

kynþáttar, trúar eða heimkynna. Verkefnið felur í sér almennan undirbúningi undir lífið. Áhersla er lögð á þrjár undirstöður, sem allar krefjast skilnings, færni og þekkingar á lífinu á jörðinni: *Friði, umhverfi og sjálfbærri þróun*. The Scouts of the World Award styrkir ungt fólk og laðar það til þátttöku í verkefnum sem skipta máli fyrir heiminn. Það byggist á alþjóðlegum gildum um frelsi, umburðarlyndi, jafnrétti, viðingu fyrir náttúrunni og sameiginlegri ábyrgð – þessi gildi eru öll hluti af þúsaldarmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna og sömu gildi og skátahreyfingin hefur miðlað í yfir hundrað ár.

Sérkunnáttumerki: [proficiency badge] Merki sem sýnir að skátinn hafi lokið sérsniðnu og afmörkuð verkefni og öðlast aukna þekkingu eða færni á viðkomandi sviði.

Sérkunnáttuverkefni: [proficiencies] Sjálfvalin, sérstaklega hönnuð og samningsbundin (milli skátans og skátaforingja) afmörkuð einstaklingsverkefni sem skátinn vinnur samhlíða dagskrá flokksins og sveitarinnar. Tilgangur þeirra er að hvetja skáta til að rækta og efla sérstaka hæfileika sína og nýta þá í tengslum við afmörkuð viðfangsefni, örva framfarir, takast á við ný áhugamál og auka sjálfstraustið.

Shere Khan (borið fram Sjír Kan): [Shere Khan] Tígrisdýr úr Dýrheimasögunum. Shere Khan er tákngervingur óheiðarleika og illsku í sögunum og ein helsta ógnin og óvinur Mowgli og dýranna í frumskóginum.

Siðferöilegt sjálfstæði: [moral autonomy] Frá 10-11 ára aldri, þegar börn fara að hugsa rökrétt, fara þau smám saman að þróa með sér siðferöilegt sjálfstæði. Þá fara þau sjálf að dæma eigin athafnir og annarra, skynja galla og veikleika og trúu ekki lengur í blindni á „yfirvaldið“.

Siðir og venjur flokksins: [internal culture of the patrol] Reglur sem flokkurinn setur sér sjálfur og tengjast því hvernig hann vinnur, heldur fundi o.s.frv.. Breytingar verða á siðum og venjum jafnhliða því að flokkurinn þróast.

Silfurdrékinn: [silver dragon badge] Sjá *Drekaskátamerkin*.

Silfurfálkinn: [silver falcon badge] Sjá *Fálkaskátamerkin*.

Silfurrúnin: [silver rune badge] Sjá *Dróttkskátamerkin*.

Síðbernska: [late-childhood] Níu til ellefu ára börn.

Sjálfboðaliði í skátastarfi (fullorðinn): [volunteer/scout leader] Hver sá fullorðinn einstaklingur, 18 ára eða eldri, sem gefur af tíma sínum til skátastarfs, hvort sem er beint með börnum og ungmennum eða við annað sem kemur viðkomandi skátafelagi eða skátaheyfingunni til góða. Sjálfboðaliðar sinna flestum hlutverkum innan hreyfingarinnar, þar sem hún er sjálfboðaliðahreyfing. Þeir geta hafa verið starfandi skátar á einhverjum tímapunkti lífs síns, en það er ekki krafa fyrir sjálfboðastarfið. Sjálfboðaliðar hafa réttsýni, heiðarleika og grunngildi skátaheyfingarinnar að leiðarljósi, tilfinningalegan þroska, félagslega hæfni og geta unnið vel sem leiðtigar í samstarfi við annað fólk. Sérstakt mannaðoskerfi skáta er notað til að halda utan um fullorðna sjálfboðaliða í skátastarfi og Gilwell-skólinn er ábyrgur fyrir leiðtogaþjálfun fullorðinna skáta. *Sjá einnig Gilwell-leiðtogaþjálfun.*

Sjálfbær þróun: [sustainable development] Þróun sem mætir þörfum nútímans án þess að skerða möguleika komandi kynslóða á að mæta þörfum sínum. Slík þróun snýst um að auka efnahagsleg verðmæti um leið og gæðum náttúrunnar er viðhaldið og mannréttindi allra jarðarbúa efld til langs tíma. Markmið sjálfbærrar þróunar er að koma á sjálfbærni í samfélaginu í heild og á jörðinni allri. Sjálfbærni er markmið sjálfbærrar þróunar. Sjálfbær þróun byggir á þremur meginstoðum, vistfræðilegri, félagslegri og efnahagslegri, sem eru óaðskiljanlegar og háðar hver annarri. Hugtakið er notað í hnattrænu samhengi en ekki um einstakar einingar án samhengis við hið hnattræna.

Sjálfsmat: [self-assessment] Að meta eigin hugsanir eða eigin verk og afrakstur þeirra. Sjálfsmat byggist á hæfileikanum til að meta möguleika okkar til að ná þeim markmiðum sem við höfum sett okkur og virkja þátttöku okkar í því námsferli sem hjálpar okkur við að ná markmiðum okkar.

Sjálfsmund óformlegs hóps: [informal group identity] Einn þeirra þátta sem einkenna óformlega hópa, ásamt frjálsri þátttöku og langtíma tilvist. Vísar til vitundar um að sjálfsmund hópsins sé stöðug yfir nokkuð langt tímabil og við mismunandi aðstæður.

Sjálfsmund: [identity] Á latínu merkir orðið „eðli þess sem er óbreytt“, það sem er án breytileika eða tilbrigða. Í sálfræði-

legum skilningi vísar sjálfsmund til þess að vera maður sjálfur, að vera það sem við segjum að við séum. Það felur í sér að sjálfsvitund okkar sé stöðug við mismunandi kringumstæður og yfir lengra tímabil; viðurkenning á að sjálfir sem var til staðar á mismunandi tíma og á mismunandi stað sé það sama og sjálfir sem er hér og nú. Gjarnan er talað um sterka eða veika, ranga, ofmetna eða raunhæfa, sjálfsmund einstaklinga.

Sjálfsnám: [self-learning] Nám sem á sér stað fyrir eigin virkni og á ábyrgð viðkomandi einstaklings. Áherslan er að læra af eigin reynslu fremur en fyrir beinan tilverknað utanaðkomandi aðila. *Sjá einnig Reynslunám og Sjálfsuppeldi.*

Sjálfstæði: [autonomy] Sjálfstjórn, sjálfssorræði, sjálfræði. Þetta er eitt af meginmarkmiðum með skátauppeldi og vísar til getu einstaklingsins til að taka sjálfstæðar ákvárdanir, hafa sjálfstæðar skoðanir, öðlast sjálfstjórn og ákveða eigin hegðun.

Sjálfsuppeldi: [self-education] Hér er átt við uppeldi (nám, menntun) sem á sér stað fyrir eigin virkni og á ábyrgð viðkomandi einstaklings. Áherslan er að læra af eigin reynslu fremur en fyrir beinan tilverknað utanaðkomandi aðila. *Sjá einnig Reynslunám og Sjálfsnám.*

Sjálfsvirðing: [self-esteem] Virðing fyrir sjálfum sér. Jákvæð eða neikvæð afstaða einstaklings til eigin persónu. Sjálfsvirðing þróast af víxlverkun samlögunar við umhverfið (m.a. viðbrögð annarra) og ígrundunar. Í slíku ferli skiptast endurtekið á í hugum ungs fólks eigið mat (sjálfsmat) og álit annarra. Þetta ferli mótar svo sjálfsvirðingu og stjórnar hegðun viðkomandi einstaklings.

Sjóðbók: [account book] Hefti þar sem bókhald yfir öll fjármál skátasveitarinnar er skipulega skráð. Uppgiðr og endurskoðun sjóðbókarinnar er í verkahring fullorðinna sjálfboðaliða í skátastarfi.

Skammtímaverkefni: [short duration activities] Valverkefni skátafloks eða skátasveitar sem tekur yfirleitt einn skátafund, hluta af útilegu eða er unnið í dagsferð.

Skátaaðferðin: [the Scout Method]

Skátaaðferðin er uppeldis- og menntunaraðferð skátaheyfingarinnar. Hún felst í að efla sjálfsmenntun skátanna sem leiðir til aukins þroska bæði einstaklinga og hópa. Hún kemur

til viðbótar öðru í uppeldi og menntun hjá fjölskyldu, í skóla og öðru frístundastarfi. Nauðsynlegt er að skilja hvernig lykþættirnir tengjast og vinna saman til að átta sig á hvernig aðferðin virkar í raun. Skátaaðferðin er eins árangursík og raun ber vitni þegar þessir þættir eru samræmdir og í jafnvægi.

Skátastarf fer fram með *Skátaaðferðinni*. Ef einhverja hluta hennar vantar er ekki um skátastarf að ræða. Skátaaðferðinni er skipt niður í *hverjir*, *hvað* og *hvernig*.

Hverjir eru: Skátarnir og fullorðnu skátaforingjarnir og tengslin þeirra á milli. *Hvað* er: Verkefnin og markmiðin sem unnið er að. Lykilþættirnir í Skátaaðferðinni (*hvernig*) eru svo: Skátalögin og skátaheitið, flokkakerfið, táknræn umgjörð, reynslunám og leikir, útilif og umhverfisvernd, hjálpssemi og samfélagsþáttaka. (Flokkakerfið er ekki notað í drekaskátastarfi.)

Sjá einnig Lykilþættir Skátaaðferðarinnar.

Skátabandalag : [National Scout Organisation] Bandalag skátafélaga á afmörkuðu svæði í tilteknu landi. Á Íslandi er eitt skátabandalag, *Bandalag íslenskra skáta*, en í mörgum löndum eru fleiri en eitt skátabandalag.

Skátabúningur: [scout uniform]

Sjá Ytri einkenni skátastarfs.

Skátadagskrá: [youth programme] Strangt til tekið nær þetta hugtak yfir allt sem ungt fólk gerir í skátastarfi. Hugtakið er oft notað í viðu samhengi til að tala um hvernig skátar starfa (aðferð) og hvers vegna (markmið, ætlunarverk). Í handbókum skáta eftir 2010 er hugtakið notað í þrengri merkingu sem samheiti yfir kerfi markmiða og verkefna. Skátadagskráin á hverjum tíma byggir á starfsgrunni skáta sem er útfærsla á grunngildum skátastarfs eins og þau eru skilgreind af alþjóðasamtökum skáta (WOSM og WAGGGS). Áhersla er lögð á að það eru börn og ungligar sem velja verkefni sín sjálf. Það undirstikar grundvallaratriði í skátastarfinu og setur fullorðna foringja í leiðbeinandi stöðu gagnvart skátunum frekar en að láta unga fólk ið fylgja nákvæmu fyrirfram ákveðnu kerfi og verkefnum. Þá er lögð áhersla á að dagskráin getur þjónað öllu ungu fólk, ekki bara skátum. Starfshættir skátahreyfingarinnar hafa gildi fyrir allt lífið en eru ekki einungis skátaverkefni í þróngum skilningi orðsins. *Sjá einnig Starfsgunnur skáta.*

Skátafélag: [scout group] Starfseining innan BÍS sem stendur fyrir skátastarfi fyrir börn/ungmenni 7–22 ára. Skátafélog hafa

oftast ákveðin starfssvæði, hvort sem það eru hverfi í borg eða bæ eða heilu sveitarfélögin.

Skátaflokkur: [patrol] *Sjá Flokkur.*

Skátaforingi: [scout leader] Hefð er fyrir því á Íslandi að nota hugtakið um fullorðna sjálfboðaliða í skátastarfi, 18 ára eða eldri. *Sjá einnig Sjálfboðaliði í skátastarfi.*

Skátabandbókin: [scout handbook] Bók með ýmsan fróðleik um skátastarf.

Skátaheitið: [the scout promise] Mikilvægur lykilþáttur Skátaaðferðarinnar. Með því að vinna skátaheitið lofar skátinn sjálfum sér að reyna alltaf að gera skyldu sína, að hjálpa öðrum og að halda skálögin. Þegar skátinn vinnur skátaheitið er hann að taka fyrsta meðvitaða skrefið á sjálfsnámsbrautinni til að verða sjálfstæður, virkur og ábyrgur samfélagsþagn.

Skátaböndingi: [chief scout] Leiðtogi skátahreyfingar í ákveðnu landi og formaður stjórnar skátabandalags, sbr. Bandalags íslenskra skáta (BÍS).

Skátahreyfingin: [The Scout Movement] Frjáls, óháð félagasamtök fyrir börn og ungt fólk, opin öllum án tillits til uppruna, kynþáttar eða trúarsannfæringar, í samræmi við markmið og grunngildi skátahreyfingarinnar og Skátaaðferðarinnar. Í „hreyfingu“ felast bæði markmið sem stefnt er að og skipulagt kerfi verkefna til að ná þeim. Innan skátahreyfingarinnar eru öll skátabandalög heimsins, þar sem einstakir skátar eru skrádir. Skátarnir eru þau börn og ungt fólk sem skátahreyfingin þjónar. Fullorðnir einstaklingar starfa ýmist sem starfsfólk eða sjálfboðaliðar til að styðja við markmið skátastarfs. Eining skátahreyfingarinnar er tryggð með Alþjóðasamtökum skáta (WOSM og WAGGGS), sem þjóna viðurkenndum skátabandalögum.

Skátaklútur: [scout neckerchief]

Sjá Ytri einkenni skátastarfs.

Skátakveðjur: [scout greetings]

Sjá Ytri einkenni skátastarfs.

Skátaliljan: [the fleur-de-lys /the scout symbol] Tákn skáta, drengja og stúlkna, innan alþjóðaskátahreyfingar WOSM.

Skátalögin: [the scout law] Þau siðferðilegu gildi sem uppeldishlutverk og ætlunarverk skátaþreyfingarinnar stendur fyrir, sett fram á auðskiljanlegan og jákvæðan hátt svo að skátarnir geti skilið þau og gert að sínum persónulegu gildum. Skátalögin eru ekki einungis skipulagskerfi hugmynda. Þau eru í raun hegðunarmynstur sem ungt fólk getur valið að fylgja og notað til að móta stefnu sína í lífinu.

Skátamótsmerki: [camp badge] Eitt af þremur útilífsmerkjum skáta. Merkið er í formi límmiða sem skátar fá fyrir að taka þátt í skátamóti og hægt er að setja á sérstaka síðu í verkefnabókum skátanna. Orðið er líka stundum notað um merki sem sýna að viðkomandi skáti hefur sótt tiltekið skátamót hér á landi eða erlendis.

Skátaprófin: [scouting skills] Hefðbundið hugtak sem vísaði áður fyrr til nýliðaprófs, annarsflokkssprófs og fyrstaflokkssprófs skátaþreyfingarinnar. Bæði hugtakið og hugmyndin um að leggja fyrir próf eða setja skilyrði fyrir mælanlegri kunnáttu hafa verið aflögð í Skátaðferðinni sem skátaþreyfingin starfar eftir í dag, þar sem þau samræmast ekki uppeldismarkmiðum skátaþreyfingarinnar, eða áherslunni á einstaklingsmiðaðan þroska skátanna.

Skátaasmárin: [the trefoil/the girl scout symbol]
Tákn Alþjóðasamtaka kvenskáta, WAGGGS.

Skátastarf er leiðtogaþjálfun: [scouting is leadership training] Allt gott skátastarf er í raun leiðtogaþjálfun í verki. Einkennisorð: „Ávallt viðbúinn – Leiðtigar í eigin lífi“ („Be Prepared – Leadership for Life“).

Skátasveit fálka-, drótt- eða rekkskáta: [scout unit] Grunneining í skátastarfi á hverju aldursstigi sem samanstendur af börnum, unglingu eða ungmennum sem hafa sama skátaþreyfingja og leiðtoga. Æskilegt er að skátasveit sé ekki með fleiri en 24-28 skáta. Hver skátasveit skiptist í nokkra skátaflokkum sem eru hver um sig með 4-8 skáta. Flokkarnir eru hópar jafningja undir stjórn flokksþreyfingja og aðstoðarflokksþreyfingja sem flokkurinn hefur valið úr eigin hópi. Bæði flokkar og skátasveitir geta verið kynjablönduð eða bundin við annað hvort kynið eftir atvikum.

Skátasveit drekaskáta: [scout unit/pack] Grunneining í skátastarfi sem samanstendur af börnum eða unglingu eða sama skátaþreyfingja og leiðtoga. Æskilegt er að drekaskátasveit sé ekki með fleiri en 24-28 drekaskáta. Flokkakerfið er ekki notað í drekaskátastarfi þar sem félagsþroski 7-9 ára barna býður ekki upp á það. Drekaskátasveit getur verið kynjablönduð eða bundin við annað hvort kynið.

Skipulagður hópur: [formal group] Hópur sem er vísvitandi settur á laggirnar til að inna af hendi tiltekin verkefni á grundvelli fyrirfram skilgreindra markmiða.

Skipulagning sveitarverkefna: [designing activities] Verkefni sveitarráðs og foringjaflokks skátasveitar sem felst í að ákvarða mismunandi hluta verkefnis og hvernig þeir mynda heild. Það þarf að skipuleggja verkefnin svo að þau myndi skiljanlega tímaáætlun fyrir hvern dagskráhring. Það þarf að vera jafnvægi á milli áherslina, hefðbundinna verkefna og valverkefna og á milli stuttu-, miðlungs- og löngu verkefnanna. Það felur í sér markmið, staðsetningu, tímalegnd, þátttakendur, mannauð og búnað, kostnað, skref eða þrep, áhættumat, tilbrigði og mat.

Skipulagseiningar róversveita: [organizational parts of the rover unit] Róverflokkar, leiðarhópar og verkefnateymi.
Sjá hvert fyrir sig.

Skógarmerkið: [forest award] Körnuðamerki drekaskáta. Skógarmerkið er afhent við hátiðlega athöfn skátasveitarinnar.

Skyndiverkefni: [instantaneous activities] Mætti líka kalla sjálfsprottin eða „óvænt verkefni“. Hægt er að grípa til skyndiverkefna þegar þörf er á, en þau eru ekki á fyrirfram ákveðinni dagskrá sveitarinnar. Markmiðið með þeim getur t.d. verið að ná einbeitingu með börnum, að skapa skemmtilega stund eða fylla upp í ófyrirsjáanlegar eyður.

Staða: [status] Staða í hópi sem er viðurkennd af öllum í hópnum. Í skipulögðum formlegum hópum er staða yfirleitt tengd félagslegu skipulagi. Í óformlegum hópum getur staða hins vegar ákvarðast á hvern þann veg sem hópnum sjálfum sýnist. Skátaflokkur er óformlegur hópur jafningja þar sem einstaklingarnir í floknum ákvarða stöðu hvers annars á grundvelli aldurs, hve lengi viðkomandi hefur verið í floknum,

reynslu, tilfinningalegra tengsla, vinatengsla eða sérstakrar færni.

Starfsáætlun: [timetable/plan] Öll flokks- og sveitarverkefni sem skátarnir velja á flokks- og sveitarþingum eru sett inn á tímasetta starfsáætlun skátasveitarinnar. Skátaflokkar, sveitir og félög setja sér einnig oftast tímasettar starfsáætlanir helstu viðburða fyrir ár í senn.

Starfsgrunnur: [youth programme] Starfsgrunnur skáta er útfærla á grunngildum skátastarfs eins og þau eru skilgreind af alþjóðasamtökum skáta (WOSM og WAGGGS). Í starfi skátaflokka- og sveita er áhersla lögð á að það eru börn og unglingsar sem velja verkefnin sín sjálf. Einmitt það undirstikar grundvallaratriði í skátastarfinu og setur fullorðna foringja í leiðbeinandi stöðu gagnvart skátunum frekar en að láta unga fólk fylgja nákvæmu fyrirfram ákveðnu kerfi og verkefnum. Þá er lögð áhersla á að starfsgrunnurinn getur þjónað öllu ungu fólk, ekki bara skátum. Starfhættir skáta-hreyfingarinnar hafa gildi fyrir allt lífið en eru ekki einungis skátaverkefni í þróngum skilningi orðsins.

Sjá einnig *Skátadagskrá*.

Stórt samstillt verkefni: [project] Sjá *Þemaverkefni*.

Stjórnandi: [administrator] Stjórnandi er sá sem greiðir fyrir árangri teymisins sem hann eða hún stýrir. Góður stjórnandi sér til þess að allir hafi það sem til þarf til að ljúka ákveðnu verki og ná tilætluðum árangri – að hver og einn sé vel þjálfaður, ánægður og þurfi ekki að glíma við óþarfar hindranir á leiðinni; að allir séu tilbúin til að taka næsta skref og að hver og einn fái viðurkenningu fyrir vel unnið verk og nauðsynlega leiðbeiningu þegar þörf krefur.

Stuðningsverkefni: [back-up activities] Einstaklingsverkefni sem umsjónarforingi felur skáta að leysa til að veita skátanum tiltekna reynslu sem tengist áfangamarkmiðum og persónulegum áskorunum hans eða hennar. Tilgangurinn er að skátinn öðlist reynslu sem styrkir ákveðna hegðun eða viðhorf sem viðkomandi skáta hefur reynst erfitt að tileinka sér.

Sjá einnig *Hjálparverkefni*.

Stuðningur fullorðinna: [stimulating adult presence] Þáttur í Skátaaðferðinni. Fullorðinn leiðtogi (foringi) hjálpar skátunum

(helst óbeint) að uppgötva ýmislegt sem þeir myndu ekki uppgötva einir og sér.

Sveitarandinn: [group life] Sá starfsandi sem mótað í sveitinni og er árangur af starfi, verkefnum og samskiptum er þróast á milli allra skátanna í sveitinni, ungra og fullorðinna. Gæði sveitarstarfsins byggist á því hversu vel er stuðst við alla þætti Skátaaðferðarinnar.

Sveitaráætlun: [timetable/plan] Sjá *Starfsáætlun*.

Sveitarbókin: [unit book] Einföld bók (fundargerðarbók) sem ákvarðanir sveitarinnar eru skráðar í.

Sveitarforingi: [unit leader] Í hverri skátasveit er fullorðinn sveitarforingi og aðstoðarsveitarforingjar sem saman mynda foringjaflokk sveitarinnar. Helst þarf að vera einn fullorðinn foringi miðað við hverja 8-10 skáta. Sveitarforinginn deilir verkum með aðstoðarforingjum, skipuleggur verkefnin, stýrir framkvæmd þeirra og umsjón skátasveitarinnar.

Sveitarfundur drekaskáta: [pack meeting] Skátafundur haldinn inni eða úti, þar sem öll drekaskátasveitin mætir á sama tíma til að vinna verkefni og njóta samveru. Sveitarfundir drekaskáta eru að jafnaði haldnir vikulega.

Sveitarfundur fálka-, drótt- og rekkskáta: [unit meeting] Skátafundur haldinn inni eða úti, þar sem öll skátasveitin mætir á sama tíma til að vinna verkefni og njóta samveru. Þrí til fimm sveitarfundir eru að jafnaði haldnir í hverjum dagskráhring og getur hver sveitarfundur varað frá einni upp í fjórar til sex klukkustundir. Dagskrá sveitarfunda er margbreytileg, verkefnavinna flokka og sveitarþing eru oft hluti af dagskrá sveitarfunda, sveitarfundir eru oft hluti af dagskrá sveitarútilega.

Sveitarfundur róverskáta: [rover unit meeting] Sveitarfundir róversveita eru skipulagðir af sveitarráði sveitarinnar. Umsjón með framkvæmd fundanna er oft í höndum skátanna á „samleidinni“. Sveitarfundir eru haldnir amk. 4-6 sinnum á ári, en sumar róversveitir funda mun oftar. Tiðni funda getur ráðist af landfræðilegri dreifingu skátanna í sveitinni, umfangi annars starfs í flokkum, leiðarhópum og/eða verkefnateymum. Sveitarfundir marka yfirleitt lok/upphaf dagskráhringja róver-sveitanna. Dagskrá sveitarfunda getur verið ólík eftir sveitum og frá einum fundi til annars. Upplýsingagjöf, áætlanagerð,

skemmtun, söngur, verkefnavinna, fræðsla, skipulagsvinna og/eða spjall getur allt verið eðlilegur hluti af sveitarfundi róversveita.

Sveitarráð í fálka-, drótt- og rekkskátasveitum: [unit council] Ein af þremur formlegum einingum skátasveitarinnar. Hinar eru sveitarþingið og foringjaflokkurinn. Sveitarráðið samanstendur af flokksforingjum og aðstoðarflokksforingjum úr öllum flokkum sveitarinnar ásamt fullorðnu foringjunum, þ.e. sveitarforingjanum og aðstoðarsveitarforingjunum. Sveitarráðið fundar a.m.k. einu sinni í mánuði. Venjulega stjórnar sveitarforinginn sveitarráðinu. Ráðið hefur tvö hlutverk: Stjórnun og ábyrgð á starfi sveitarinnar og að vera lærðómssamfélag fyrir þa sem eru í ráðinu.

Sveitarráð í róversveitum: [rover unit council] Sveitarráð róversveita skipa: Sveitarforingi og aðstoðarsveitarforingjar, flokks- og aðstoðarflokksforingjar, formenn verkefnateyma, leiðar- og aðstoðarleiðarforingjar. Sveitarráð róversveita funda amk. 6-8 sinnum á ári.

Sveitarstarfið: [unit life] Í handbókum sveitarforingja er hugtakið notað yfir öll þau verkefni og athafnir sem unnið er að í skátasveitinni með því að beita Skátaaðferðinni á samhæfðan hátt, þannig að áhugi skátanna verði viðvarandi og skátaskarfið sé lærðómssettvangur sem móti lífsstíl þeirra.

Sveitarútilega: [unit camp] Útilega sem allir skátar sveitarinnar fara í saman. Oftast er gist í tjöldum, skátaskála eða öðru húsnaði sem skátasveitin getur fengið að láni. Eldri skátar fara stundum í útilegur og gista undir berum himni, í hellum, snjóhúsum eða við önnur frumstæð skilyrði.

Sveitarverkefni: [unit activities] Verkefni sem valin eru lýðræðislega á sveitarfundi og samþykkt formlega á sveitarþingi.

Sveitarþing drekaskáta: [council rock] Sveitarþing er helsti ákvarðanatökuaðilinn í sveitinni. Á sveitarþingi eru allir foringjar sveitarinnar ásamt öllum drekaskátunum. Eitt af meginverkefnum sveitarþings er að samþykka verkefnáætlun fyrir hvern dagsskrárhring.

Sveitarþing fálka-, drótt- og rekkskáta: [unit assembly] Ein af þremur formlegum einingum skátasveitarinnar. Hinar eru sveitarráð og foringjaflokkur. Sveitarþing er helsti ákvarðanatökuaðilinn í sveitinni. Á sveitarþingi eru allir foringjar sveitarinnar ásamt öllum skátunum. Hver skáti tekur þátt í þinginu sem einstaklingur en ekki sem fulltrúi flokks síns. Allir skátar í sveitinni hafa atkvæðisrétt á sveitarþingi, en fullorðnu skáta-foringjarnir hafa ekki atkvæðisrétt. Eitt af meginverkefnum sveitarþings er að samþykka verkefnáætlun fyrir hvern dags-skrárhring. Auk þess setur þingið reglur um samskipti og annað sem sveitina varðar.

Sveitarþing róversveita: [rover unit assembly] Á sveitarþingum eru sameiginlegar ákvarðanir sveitarinnar teknar, starfsáætlunar samþykktar, kosið í embætti og trúnaðarstörf sveitarinnar, stefnan mörkuð og framtíðarsýn sett. Sveitarþing getur varað allt frá nokkrum mínútum upp í klukkustund eða meira. Eitt sveitarþing á ári er n.k. aðalfundur róversveitarinnar. Sveitarþing geta verið hluti af sveitarfundi, en má jafnframt halda í útilegum eða ferðum róversveitarinnar. Sveitarþingi er stjórnæð af þingforseta sem kjörinn er í upphafi hvers þings úr hópi róverskátanna í sveitinni. Allir róverskátarnir í sveitinni sitja sveitarþing og hafa þar jafnan atkvæðisrétt. Sveitarþing er að jafnaði haldið 4-6 sinnum á ári.

Sögulegur tilgangur: [history of purpose] Almenn útskýring á því hvers vegna skátasveitin þarf að þróast og hvernig þessi þróun er hluti af einhverju meiru - hluti af stærri mynd. Þessi saga greinir frá tilgangi skátahreyfingarinnar og tengist gildum hennar. Hún segir sögu skátasveitarinnar og félagsins sem sveitin tilheyrir, gildi stuðningsaðila, baráttu og ávinnungum í fortíðinni og „goðsögnum“ sem berast mann fram af manni um stóru stundir sveitarinnar. Sögulegur tilgangur viðheldur stöðugleika í starfi sveitarinnar og skapar mynd þar sem draumar og markmið einstaklinga skera sig úr sem kennileiti á langri ferð.

T

Tákn: [symbol] Tákn er mynd eða form með ákveðnum ein-kennum sem eru lýsandi fyrir hlut, aðstæður, hugmynd eða ferli. Hvert tákn hefur tilvísun og merkingu. Tilvísunin er hin sýnilega táknmynd og merkingin er sú hugmynd sem tákn-myndin vísar til.

Táknræn umgjörð drekaskáta: [symbolic framework]

Mikilvægur þáttur af Skátaaðferðinni. Aðferðafræðilegur rammi sem hjálpar til við að skapa umhverfi í drekaskátasveitinni sem samanstendur af nöfnum, tánum, söngvum, leikjum, lát-brigðum og mörgu öðru sem flest er tengt Dýrheimasögunum eftir Rudyard Kipling. Á drekaskátaaldri er ævintýraheimur leik-skólatímabilsins aðeins tekinn að fölna. Nú setja börnin sig í hlutverk hetju eða dýrs sem þau vita þó mætavel að þau eru ekki og að aðeins er um leik að ræða. Ekki er verið að skapa raunveruleika úr skáldskap heldur miklu fremur að búa til, með hjálpa tákna og mynda, siðareglur, sögusvið og fyrirmynð að samfélagi sem börnin skilja. Að sjálfsögðu er hægt að velja annað sögusvið en Dýrheima Kiplings. Táknræna umgjörðin tengist öllum sex þroskasviðunum í uppeldiskerfi skát-hreyfingarinnar.

Táknræn umgjörð fálka-, drótt- og rekkskáta: [symbolic framework] Táknræn umgjörð skátastarfs „Skáti er könnuður“ - er einn af grundvallabáttum í Skátaaðferðinni. Að kanna ný svið og nema nýjar lendur í hópi jafningja höfðar til eðlislægra þarfa skátanna. Frá uppeldislegu sjónarhorni hjálpa tákni við að byggja upp þann kraft sem þarf til að stefna fram á við í áttina að markmiðum okkar. Táknræn umgjörð hvetur skátana til að horfa lengra „fram á veginn“ en unnt er að sjá með berum augum. Hún veitir þeim innblástur til að gera það hversdags-lega einstakt, hið ómögulega mögulegt og hið óskynjanlega að einhverju sem hægt er að skynja með innsæi. Hún hjálpar þeim við að sjá, hugsa og finna fyrir hlutum og aðstæðum sem þeir hefðu vanalega ekki tekið eftir. Táknrænar fyrirmyn dir skátanna eru einstaklingar sem hafa verið könnuðir í eiginlegri og óeigin-legri merkingu og opnað nýjar víddir tengdar öllum sex þroska-sviðunum í uppeldiskerfi skátahreyfingarinnar.

Táknræn umgjörð róverskáta: [symbolic framework]

Hugtökin „leiðin“ eða „leiðangurinn“ er oft notuð til að mynd-gera róverstarf. Róverstarf er leiðangur í átt til fullorðinsára. Táknræna umgjörðin undirstrikar hreyfanleika og það sem við uppgötvum við að fara frá einum stað til annars. Hún samsvarar eðlislægri þörf ungs fólks til að ferðast, að kanna ný svið og nema nýjar lendur í hópi jafningja. Hún hvetur ungt folk til að uppgötva aðra menningarheima og víkka sjóndeildarhringinn.

Tengsl náms og kennslu: [educational relationship]

Er í viðum skilningi sambandið á milli þess sem nemur (lærir) og hins sem kennir. Í skátastarfi tölmum við um gagnvirk samskipti og samvinnu á milli skáta og fullorðinna foringja. Skátinn er þar virkur þátttakandi, öðlast reynslu og nær markmiðum sínum, en foringjarnir gegna hlutverki leiðbeinenda á þroskabraut skátans og hjálpa honum eða henni að „uppgötva heiminn“.

Nám getur líka átt sér stað við ígrundun (reynslunám), þ.e. þegar einstaklingur er í raun bæði nemandi og kennari, beitir gagnrýnni hugsun og lærir af eigin athugunum, gjörningum, uppgötunum, nýsköpun og tilraunum.

Sjá einnig *Ígrundun, Reynslunám og Sjálfsnám*.

Tilfinningaþroski: [affective development]

Eitt af sex skilgreindum þroskavíðum í uppeldiskerfi skát-hreyfingarinnar. Tilfinningar, skoðanir, innri hvatir og ástíður eiga allar þátt í að mynda tilfinningahluta persónuleikans.

Tilfinningaþroski vísar til hæfileikans til að öðlast, efla og viðhalda „innra frelsi“ og jafnvægi og gera tilfinningasviðið að eðlilegum hluta í lífi okkar. Undirþættir tilfinningaþroskans í skátastarfi eru: Innra frelsi og jafnvægi, eigin skoðanir og tilfinningar, kærleikur og væntum-bykja, kynhvöt og kynlif, mikilvægi fjölskyldu.

Tilheyra jafningjahópi: [belonging to a peer group] Ein af þremur eðlislægum grundvallarþörfum sem styðja táknræna umgjörð skátastarfs – ásamt áhuganum á að kanna ný svið og löngunina til að nema nýjar lendur.

Tryggð við lög og heit: [adherence to the Promise and Law]

Mikilvægur þáttur í Skátaaðferðinni sem felst í að bjóða öllum ungmennum að vinna skátahétt sitt og þannig takast á hendur, af fúsum og frjásum vilja í viðurvist jafningjahóps, skuld-bindingu um að vera trúr heiti sínu og gera sitt besta til að halda skátalögjin.

U

Umsjónarforingi: [monitoring adult leader] Fullorðinn skátaforingi (sveitarforingi eða aðstoðarsveitarforingi) sem tekur að sér að hafa umsjón með litlum hópi skáta (sex til tíu) í sveitinni. Umsjón þessi er fólgin í að aðstoða hvern skáta við að setja sér nokkrar persónulegar áskoranir í tengslum við áfangamarkmið (helst tengdar öllum sex þroskasviðum hverju sinni) við upphaf hvers dagskrárhrings og aðstoða viðkomandi skáta við að meta undir lok dagskrárhringsins hvernig til hefur tekist. Það er ekki hlutverk umsjónarforingjans að meta þroska skátans eða að staðfesta hvort hann eða hún hafi staðist eigin áskoranir. Hlutverk umsjónarforingjans er eingöngu að efla sjálfstraust skátans og aðstoða hann eða hana við að öðlast jákvæða, trausta og réttmæta sjálfsmynnd. Skátinn sjálfur hefur alltaf síðasta orðið bæði varðandi eigin áskoranir og mat á því hvernig til hefur tekist. Starf umsjónarforingja er mikilvægt og einungis á valdi fullorðinna ábyrgra skátaforingja og snýst í raun um það sem er mikilvægast í skátastarfinu, þ.e. að gefa hverjum skáta raunhæf tækifæri til að þroskast alhliða og verða sjálfstæður, virkur og ábyrgur einstaklingur í samfélaginu. Æskilegt er að umsjónarforingi sé af sama kyni og skátarnir sem hann eða hún hefur umsjón með.

Undirbúningur verkefna: [preparation of activities] Sá undirbúningur sem þarf til að framkvæma afmarkað verkefni, sem gerir kröfu um ólíka verkþætti og skýrar tíma-setningar. Hluti af þessum undirbúningi er að velja ábyrgðaráðila fyrir verkefnið, ákvæða hvernig að vekja eða viðhalda áhuga skátanna, velja og undirbúa staðsetningu og nauðsynlegan búnað, áætla ólíka verkþætti og mögulegar óvæntar aðstæður sem upp geta komið.

Unglingsár: [adolescence] Það tímabil í lífi drengja og stúlkna þegar þau öðlast félags- og kynferðislegan þroska. Það hefst yfirleitt með hinum líffræðilegu breytingum kynþroskans og lýkur með því að einstaklingurinn verður fullorðinn.

Uppalendur: [educational agents] Einstaklingar, hópar fólks, stofnanir eða aðstæður sem hafa uppeldisáhrif á aðra. Þeir geta verið aðilar sem hafa beinlínis uppeldishlutverk, eins og fjölskylda og skóli, eða tilfallandi aðilar, svo sem fjölmíðlar og jafningjahópar.

Uppbygging flokksins: [internal structure of the Patrol]

Einn af þáttunum sem tengjast sjálfsmynnd hins óformlega skátaflokkks. Innri uppbygging, sem þróast sjálfkrafa og er síbreytileg, vísar til samskiptamunsturs á milli mismunandi hlutverka í floknum.

Uppbygging skátasveitarinnar: [design of the scout unit]

Er viðfangsefni foringjaflokkssins og sveitarráðsins sem felst í að skoða hvernig megi stilla saman þætti Skátaaðferðarinnar til þess að þeir virki sem samræmd heild í starfi sveitarinnar. Viðfangsefnin eru mjög mismunandi og krefjast alhliða skilnings á Skátaaðferðinni, getu til að meta aðstæður og þekkingu á unga fólkini í skátasveitinni.

Uppeldi (kennsla): [educational mediation] Starf leiðbeinanda (uppalanda/kennara) sem milliliðar á milli einstaklingsins sem er að læra og þess sem lært er. Í skáastarfi fjallar betta í grundvallaratriðum um starf fullorðnu foringjanna sem hafa yfirsýn yfir uppeldisgildi verkefnanna og koma á persónulegum tengslum við hvern skáta til að hjálpa honum eða henni við að ná markmiðum sínum.

Uppeldisáherslur: [educational emphasis] Forgangsröð, tónn og áherslur sem settar eru fram fyrir hvern dagskrárhring og verða þá í raun dagskráráherslur. Þessar áherslur eru skilgreindar með samanburði á mati á starfi sveitarinnar og þeim markmiðum sem sveitin hefur sett sér. Þær hjálpa okkur við að færast nær framtíðarsýn okkar – styrkja jákvæða þætti, draga úr og eyða hinum neikvæðu og stýra umbótum á komandi dagsskrárhring. *Sjá einnig Dagskráráherslur.*

Uppeldishlutverk skátaþreyfingarinnar: [educational proposal of the Scout Movement] Markmið skátaþreyfingarinnar er að leggja sem mest af mörkum við uppeldi ungs fólks, á grundvelli grunngilda hreyfingarinnar, til þess að byggja upp betri heim þar sem fólk öðlast lífsfyllingu sem einstaklingar og sinna uppbyggjandi hlutverkum í samfélaginu. Þetta er gert með því að:

- Virkja ungt fólk á þroskaskeloiði þeirra með óformlegu uppeldis- og menntakerfi.
- Beita sérstökum aðferðum sem gera hvern einstakling virkasta áhrifavaldinn í eigin uppeldi og þroskaferli til að verða sjálfstæður, hjálpsamur, ábyrgur og virkur einstaklingur í samfélaginu.
- Hjálpa ungu fólkI að byggja upp eigið gildakerfi sem grundað er á siðferðilegum lífsgildum, félagslegu réttlæti

og persónulegri staðfestu í anda skátagagna og skátaheitsins.

Á alþjóðaráðstefnu skátaþreyfingarinnar í Brasilíu 2011 var ákveðið að einkennisorðin fyrir sérstöðu skátaþreyfingarinnar skuli vera: „Lærum allt lífið“ (Education for Life).

Uppeldishlutverki skátaþreyfingarinnar og Skátaaðferðinni sjálfti er lýst ítarlega í Handbókum fyrir sveitarforingja og viðar í stoðefni hreyfingarinnar, m.a. í *Kjarna skátastarfs*.

Uppeldishlutverk sveitarforingja: [the educational role of the scout leader] Þetta er meginhlutverk sveitarforingja og aðstoðarsveitarforingja – en það verður ekki skilið frá öðrum hlutverkum. Auk þess að vera uppalendur og leiðbeinendur þurfa fullorðnir skátaforingjar að byggja upp sveitarstarfið, standa vörð um markmið skátaþreyfingarinnar, stýra mótnum framtíðarsýnar sveitarinnar, hvetja og aðstoða skátana við að standa við ákvarðanir sínar og skuldbindingar.

Uppeldiskerfi: [educational system] Unnt er að tala bæði um formlegt og óformlegt uppeldis- og menntakerfi. Formlegt uppeldis- og menntakerfi er það sem afmarkað er og skilgreint með lögum og reglugerðum, er oft rekið af opinberum aðilum eins og ríki eða sveitarfélögum og er m.a. til þess að uppfylla fræðsluskyldu hins opinbera og skólastskyldu barna og ungmenna (t.d. leikskólar, grunnskólar, framhaldsskólar og háskólar). Skátaþreyfingin er hins vegar hluti á óformlegu uppeldis- og menntakerfi. Hugtakið uppeldiskerfi skáta víesar til uppeldishlutverks skátaþreyfingarinnar í heild sinni og felur í sér starfsgrunn hreyfingarinnar, grunngildin, markmiðin, skátaaðferðina og verkefnadagsskrána.

Uppeldismarkmið drekaskátasveitarinnar: [pack educational objectives] Áfangamarkmiðunum er lýst í drekaskátabókinni. Markmiðin ná yfir öll sex þroskasviðin og eru orðuð þannig að börnin geti skilið þau. Drekaskátinn velur (hugsanlega í samvinnu við foreldra og/eða umsjónarforingja sinn) þau áfangamarkmið sem hann eða hún ætlar að takast á við í hverjum dagskrárhring (helst alltaf markmið tengd öllum þroskasviðum) og setur sér persónulegar áskoranir þeim tengdar.

Uppeldismarkmið skátans: [personal educational objectives] Persónulegar áskoranir sem skátinn setur sér á grundvelli áfangamarkmiða.

Uppeldismarkmið skátasveitarinnar: [educational objectives of the Scout Unit] Áfangamarkmiðunum er lýst í fálka-, drótt- og rekkskátabókunum. Þau ná yfir öll sex þroskasviðin og eru orðuð þannig að þau höfði til barna og unglings. Fálka-, drótt- eða rekkskátinn velur (hugsanlega í samvinnu við foreldra og/eða umsjónarforingja sinn) þau áfangamarkmið sem hann eða hún tekst á við í hverjum dagskrárhring (helst alltaf markmið tengd öllum þroskasviðum) og setur sér persónulegar áskoranir þeim tengdar.

Uppgönguathöfn: [farewellcome ceremony] Samheiti fyrir inngönguathöfn og kveðjuathöfn í skátasveitum. Sum skátafélög og skátasveitir hafa sameinað kveðju- og inngönguathöfn í eina táknaða athöfn þar sem skátarnir flytjast á milli aldursstiga.

Ú

Útilega: [camp]

Sjá einnig *Sveitarútilega, Flokksútilega, Félagsútilega*.

Útilegumerki: [camping badge] Eitt af þremur útilefsmerkjum skáta. Merkið er í formi límmiða sem skátar fá fyrir að taka þátt í útilegu og hægt er að setja á sérstaka síðu í verkefnabókum skátanna.

Útilíf: [life in nature] Eitt af grundvallaratriðum skátastarfs og einn þáttur Skátaaðferðarinnar. Skátaþreyfingin hvetur skáta til að gera útivist að hluta af lífsstíl sínum og temja sér virðingu fyrir náttúrunni, umhverfisvernd, landgræðslu og sjálfbærni. Skátaaðferðin lýtur einnig á útivist sem lærdómsvettvang sem gerir skátum kleift að „uppgötvu heiminn“, rækta líkamann, njóta friðar og frelsis í óspilltri náttúru, nýta sköpunarkraft sinn og læra og upplifa margt sem ekki er hægt annars staðar. Við tölum um „útilíf“ í skátastarfi á þrennan hátt – sem *markmið, aðferð og sem verkefni*. Útilíf sem hluti af Skátaaðferðinni snýst um hvernig við getum nýtt náttúrulegt og manngert umhverfi okkar til að öðlast nýja þekkingu, færni og viðhorf – til að þroskast og eflast sem einstaklingar. Útilíf og umhverfi, sem hluti af Skátaaðferðinni, víesar m.a. í þá óþrjótandi möguleika sem náttúran og annað umhverfi býður upp á fyrir þroska ungs fólk. Útilíf og snertingin við náttúruna hafa beina tengingu við

tilgang skátastarfs, eins og kemur skýrt fram í ramma Alþjóðahreyfingar skáta (WOSM) um umhverfisuppeldi, umhverfismenntun, umhverfisvernd og sjálfbæra þróun.

Útilífsleið í róverstarfi: [outdoor team in a rover unit]

Sjá Leiðarhópar í róverstarfi.

Útilífsmerkin: [outdoor badges] Merki sem skátarnir fá afhent fyrir þátttöku í útilífsviðburðum. Merkin eru límd í verkefnabók skátans. Til eru þrenns konar útilífsmerki: Dagsferðarmerki, útilegumerki og skátamótsmerki.

Útilífsmiðstöð skáta á Úlfhljótsvatni: [The Ulfhljótsvatn Scout Centre] Á Úlfhljótsvatni í Grafningi hefur verið útilífsmiðstöð skáta í meira en sjötíu ár. Þar eru haldin margvísleg námskeið á vegum skátahreyfingarinnar og skátar fara í útilegur á staðinn jafnt sumar sem veturn. Þá hafa skátar byggt útilífsmiðstöðina upp með það í huga að unnt sé að halda þar fjölmenn útilífsmót (tjaldmót) fyrir þúsundir þátt-takenda með nauðsynlegum tjaldflötum, hreinlætisáðstöðu og margvíslegri afþreyingu.

V

Valdefling ungs fólks: [empowering young adults] Að stuðla að sjálfstæði, virkni og ábyrgð ungs fólks er kjarni þess að skilja tilgang og hlutverk róverstarfsins. Þær aðstæður sem efta vald og áhrif ungs fólks eru yfirvegað umhverfi jafnréttis, lýðræðis og friðar. Þetta merkir ekki að það eigi að sitja og bíða eftir stöðugleika áður en hlustað er á unga fólkioð og því veitt ábyrgð og hlutverk. Það er nauðsynlegt að skilia styrk- og veikleika unga fólksins til að tryggja að það fái tækifæri til að þroska með sér nauðsynlega leiðtogaþærni. Lýðræðisuppeldi, aukin áhrif og ábyrgð ungs fólks á eigin starfi er ferli sem ætti að hefjast þegar það byrjar í skátastarfi og aukast jafnt og þétt með auknum þroska og færni.

Valverkefni: [variable activities] Mismunandi verkefni sem börnin velja á flokksfundum eða með lýðræðisleikjum og vinna saman í flokks- og sveitarstarfinu. Valverkefni eru yfirleitt ekki endurtekin. Þau tengjast aðeins óbeint vinnu barnanna að áfangamarkmiðum og persónulegum áskorunum þeirra.

Varðeldur: [camp fire] Skemmtun þar sem skátar koma saman utandyra við logandi eld og syngja saman, sýna leikþætti, segja brandara eða hvað eina sem skátarnir vilja gera sér til skemmtunar.

Verkefnablöð fyrir drekaskátasveitir: [activity sheet]

Á dagskrárvef BÍS er að finna fjölda valverkefna fyrir drekaskátasveitir. Verkefnin eru flokkuð á ýmsan máta og hægt að leita samkvæmt flokkuninni. Hægt er að prenta út verkefnablöð fyrir hvert verkefni þar sem fram kemur heiti þess, markmið, lýsing, áhalda- og efnislisti, fyrir hvaða aldursstigi það hentar, tímalengd og hvort heppilegra er að vinna verkefnið úti eða inni.

Verkefnablöð fyrir skátaflokk og skátasveitir: [activity sheet]

Á dagskrárvef BÍS er að finna fjölda valverkefna fyrir skátaflokk og skátasveitir. Verkefnin eru flokkuð á ýmsan máta og hægt að leita samkvæmt flokkuninni. Hægt er að prenta út verkefnablöð fyrir hvert verkefni þar sem fram kemur heiti þess, markmið, lýsing, áhalda- og efnislisti, fyrir hvaða aldursstigi það hentar, tímalengd og hvort heppilegra er að vinna verkefnið úti eða inni.

Verkefnateymi í róverstarfi: [areas of work in rover scout activities] (1) Ferðalög og alþjóðastarf; (2) Útilífsáskoranir; (3) Samfélagsþátttaka; (4) Lífið og tilveran. Í hverri róversveit eru á hverjum tíma starfandi verkefna- eða þjónustuteymi sem taka að sér tilfallandi og tímabundin verkefni fyrir róversveitina, skátafélagið, skátahreyfinguna eða samfélagið.

Verkefni teymanna hafa fyrirfram skilgreint upphaf og endi og eru að jafnaði ekki langtíma verkefni. Hvert verkefnateymi vinnur samkvæmt skilgreindri verkefna- eða starfslýsingu. Í hverju verkefnateymi geta verið róverkskátar úr einum eða fleiri flokkum eða af einum eða fleiri leiðarhópum róversveitarnnar. Verkefnateymastörf róverskáta eru þjónustu- og framkvæmdastörf sem reyna á skipulags- og leiðtogaþæfni, þekkingu og verkkunnáttu hvers og eins í róversveitinni. Þau auka á fjölbreytni starfsins, hjálpa hverjum og einum að meta styrk sinn og veikleika, afla hverjum og einum þekkingar og reynslu og veita mörgum tækifæri til að reyna á leiðtogaþæfni sína og sérkunnáttu.

Verkefnamarkmið: [activity objectives] Fyrirfram skilgreindur árangur eða niðurstöður sem vonast er til að ná fram með verkefninu. Æskilegast er að verkefnamarkmið séu sem mest

mælanleg hvað varðar undirbúning, framkvæmd og árangursem og þáttöku, hegðun og viðhorf skátanna sem taka þátt.

Verkefnamat: [activity evaluation] Mat á undirbúningi, framkvæmd og árangri verkefnis til að staðfesta hvernig til hafi tekist, hvað hefði mátt gera betur og hvort fyrirfram settum verkefnamarkmiðum var náð.

Verkefnaröð: [project] *Sjá Þemaverkefni.*

Verkefnatillögur: [activity proposal] Áhugaverðar og spennandi tillögur að sveitarverkefnum sem hafa komið frá skátahlokkunum eða einstökum skátum og sveitarráðið hefur forvalið með tilliti til dagskrárherslu sveitarinnar. Tillögurnar eru lagðar fyrir á sveitarfundi þar sem skátarnir velja lýðræðislega þau verkefni sem þeir vilja vinna að í sveitarstarfinu í komandi dagskráhring. Eftir því sem skátarnir eldast eru þeir hvattir til að koma sjálfir með tillögur að verkefnum.

Verkefnaval drekaskáta: [selecting activities] Ákváðanataka um hvaða verkefni sveitin ætlað að framkvæma innan næsta dagskráhrings. Ákvörðunin er tekin af börnunum með lýðræðisleikjum.

Verkefnaval fálka-, drótt- og rekkskáta: [selecting activities] Ákváðanataka um hvaða verkefni skátarnir ætla að framkvæma innan næsta dagskráhrings. Flokksverkefnin eru ákveðin á flokksþingum og sveitarverkefnin á sveitarþingum að undangengnu lýðræðislegu vali.

Verkefni: [educational activities] Í handbókum sveitarforingja er orðið oftast notað sem samheiti fyrir valverkefni og hefbundin verkefni, en einnig fyrir öll skipulögð verkefni sem unnin eru innan eða utan skátastarfssins og stuðla að reynslu sem gerir skátanum kleift að þjálfa og öðlast þau viðhorf og hegðun sem stefnt er að í skátastarfi.

Vettvangsathugun: [observation] Vettvangsskoðun eða vettvangskönnun. Skipuleg og öguð athugun á vettvangi atburða, t.d. á skátafundi eða í útilegu.

Viðbragðsáætlun BÍS: [code of reaction] Viðbragðsáætlun BÍS fjallar um hvernig bregðast eigi við hvers kyns vanda sem upp getur komið í skátastarfi. Dæmi um atvik sem viðbragðsáætlunin nær til eru agabrot, áfengis- og vímuefnanotkun, einelti, kynferðisleg áreitni, alvarleg veikindi, slys og andlát.

Viðburðamerki: [event badge] Merki sem gefur til kynna að skátinn hafi tekið þátt í ákveðnum viðburði í skátastarfi, oftast notað um merki skátamóta. Merkið er, ef skátinn vill, fest á skátabúninginn á meðan á viðburðinum stendur og í ákveðinn tíma í kjólfar hans.

Viðhorf: [attitude] Tiltölulega viðvarandi tilhneiting til ákveðinnar hegðunar eða skoðunar á tilteknum fyrirbærum, t.d. hópum eða einstaklingum. Almennt felast öll uppeldismarkmið skátahreyfingarinnar í því að stuðla að ákveðinni hegðun eða viðhorfum. Í uppeldis- og menntunarfræðum snúa markmið tengd viðhorfasviðinu að *athygli/eftirtekt, svörun/páttöku, aluð/rækt, heildarsýn/ábyrgð og heildstæðu gildismati*.

Vitsmunaproski: [cognitive domain - creativity] Eitt af sex skilgreindum þroskavíðum í uppeldiskerfi skátahreyfingarinnar. Það víðar til getunnar til að hugsa, innleiða nýjungar og nýta upplýsingar á skapandi og viðeigandi hátt. Undirþættir vitsmunaproskans í skátastarfi eru: Sjálfsnám, gagnrýn hugsun og sköpunarþörf, fræðileg þekking og verkleg færni, hvert stefni ég?, samskipti og tjáning, tækni og vísindi.

Viddir persónuleikans: [holistic/intergral personal development] Í uppeldiskerfi skátahreyfingarinnar er talað um sex viddir persónuleikans: Heilbrigði og hollustu, skynsemi og sköpunarþrá, vilja og samkvæmni, tilfinningar og skoðanir, vinskap og samfélag og lífsgildi og tilgangi lífsins. Þessar viddir persónuleikans samsvara nokkurn veginn eftirfarandi sex þroskavíðum: Líkamsþroska, vitsmunaproska, persónuþroska, tilfinningaþroska, félagsþroska og andlegan þroska.

Sjá einnig Alhliða þroski og Heildstæður þroski.

Vígsla / vígsluathöfn: [investiture ceremony] Hátíðlegasta og persónulegasta athöfnin í skátastarfinu. Við vígsluathöfnina vinnur nýliðinn skátahetið og er vígður sem skáti í viðurvist foringjanna og skátanna í sveitinni. Foreldrar eða nánasta fjölskylda skátans er oft viðstödd vígsluathöfnina.

Vöxtur: [growth] Hugtak notað í líffræðilegum skilningi um það hversu líkamsmassi eykst í miklum mæli á mismunandi stigum frá fæðingu til fullþroska einstaklings. Á nokkrum stöðum í handbókum sveitarforingja er þetta hugtak notað sem samheiti fyrir þroska almennt. Hugtakið höfðar yfirleitt til mælanlegs vaxtar.

W

WAGGGS: [World Association of Girl Guides and Girl Scouts – WAGGGS] Alþjóðleg, óháð hreyfing sem samanstendur af um 10 milljónum í 145 löndum í öllum heimsálfum. Samtökin voru stofnuð 1928. Þau hafa frá upphafi eingöngu verið opin fyrir kvenskáta. BÍS er fullgildur aðili að WAGGGS.

Vefsíða: www.waggs.org

World Scout Moot: Heimsmót róverskáta, að jafnaði haldið á fjögurra ára fresti með nokkur þúsund þáttakendum á aldrinum 18 – 26 ára frá fjölda landa. World Scout Moot var fyrst haldið í Kandersteg í Sviss árið 1931.

WOSM: [World Organization of the Scout Movement – WOSM] Alþjóðleg, óháð uppeldishreyfing sem samanstendur af yfir 40 milljónum skáta (drengjum og stúlkum) í 162 löndum í öllum heimsálfum. Samtökin voru stofnuð 1920 á fyrsta alþjóðalega skátamótinu (Jamboree). Áður voru samtökin einkum ætluð drengjaskátum – en eru í dag opin jafnt drengjum sem stúlkum. BÍS er fullgildur aðili að WOSM.

Vefsíða: www.scout.org

Y

Ytri einkenni skátastarfs: [symbols of scouting]

Samheiti þeirra tákna og venja sem skátahreyfingin kýs að sýna og einkenna sig með á hverjum tíma. Skátabúningur, skátaklútur, skátakveðjur, skátahróp, skátaliljan, skátaasmárin og skátamerkin eru dæmi um þessi ytri einkenni.

Ytri verkefni: [external activities] Þau verkefni sem skátarnir framkvæma utan flokks- og sveitarstarfsins og tengjast því ekki beint. Í handbókum sveitarforingja eru slík verkefni kölluð *ytri verkefni*.

P

Pekking: [knowledge] Í uppeldis- og kennslufræði er hugtakið hluti af þekkingarsviði (cognitive domain) – minni, skilningur, beiting, greining, nýmyndun og mat. Uppeldismarkmið skáta-hreyfingarinnar ná til þekkingar, færni og viðhorfa (Cognitive, Psychomotor og Affective domains). Lögð er áhersla á hegðun, þ.e. það sem skátinn gerir (ekki aðeins á hvað hann eða hún veit, kann eða getur).

Þemaverkefni: [project] Verkefni skátaflokkka og skátasveita sem oft nær yfir lengri tíma og er samsett úr mörgum smærri verkefnum sem öll hafa sameiginlegt lokamarkmið.

Þálfunaráætlun skátaforingja / fullorðinna

sjálfboðaliða í skátastarfi: [personal training plan]

Áætlun um leiðtogaþálfun fyrir hvern skátaforingja sem tekur til alls sem einkennir góðan leiðtoga, m.a. góða samskiptahæfni, að geta unnið í hópi eða teymi, að geta ígrundað og gagnrýnt bæði sjálfa(n) sig og aðra og að greina á milli markmiða og leiða.

Proskaferli: [development cycles] Tengist prosko hvers einstaklings frá því að vera barn og til fullorðinsára. Í raun nær proskaferlið frá getnaði til grafar. Proskaferlið á sér ekki stað með jöfnum skrefum heldur kemur í rykkjum og tengist aldri, umhverfi, uppeldi og menntun. Í uppeldiskerfi skátahreyfingarinnar er talað um sex proskasvið sem þó fléttast saman í persónuleika hvers og eins á hverju proskastigi. Ef mikill munur er á proskaferli einstaklings eftir proskasviðum er talað um misprosko.

Proskamarkmið róverskáta: [final objectives]

Proskamarkmið róverskáta eru jafnframt lokamarkmið í skátastarfi ungs fólks. Þau lýsa hvers konar hegðun ungt fólk má búast við að hafa tileinkað sér á hverju proskasviði fyrir sig þegar tími er kominn til að segja skilið við hefðbundið skátastarf fyrir ungt fólk, venjulega í kringum 22 ára aldur.

Lokamarkmiðin eru „endanleg“ hvað varðar það sem skátastarf fyrir ungt fólk hefur upp á að bjóða, en ekki fyrir hvern einstakling sem heldur áfram að læra svo lengi sem hann lifir.

Lokamarkmiðin grundvallast á uppeldishlutverki skátahreyfingarinnar og eru í raun meginmarkmið skátastarfs sett fram á

skýran og skilmerkilegan hátt. Þroskamarkmiðin skilgreina „þann árangur sem ætlað er að ná“ í lok róver-starfsins og skýra nánar þann þroska sem stefnt er að. Hæfnin getur verið í formi nýrrar þekkingar, færni, hegðunar eða nýrra viðhorfa og gildismats, sem allt leggst á vogarskálarnar fyrir heildarþroska einstaklingsins.

Þroskast: [maturing] Í handbókum sveitarforingja er þetta hugtak notað nánast sem einfalt samheiti yfir vöxt og framfarir.

Þroskasvið: [growth area] Þroskasvið er afmarkaður persónuleikabáttur samkvæmt uppeldiskerfi skátaheyfingarinnar. Sú skilgreining þjónar ákveðnum aðferðafræðilegum uppeldismarkmiðum, en saman skarast þroskasviðin sex og spenna manneskjuna í heild sinni. Þroskasviðin sex eru: Líkamsþroski, vitsmunaproski, persónuþroski, tilfinningaproski, félagsþroski og andlegur þroski.

Þroski: [development] Þroski er skilgreindur sem jákvæð breyting á einstaklingi, hlutverkum hans eða hennar og hæfni til ákveðinnar hegðunar. Þroski virðist oft koma af sjálfu sér, en er í raun ferli sem byggist á gagnvirkum tengslum erfða og umhverfis. Umhverfið getur bæði örvað og hamlad þroska. Unnt er að tala um ólík þroskasvið eins og líkamsþroska, vitsmunaproska, persónuþroska, tilfinningaproska, félagsþroska og andlegan þroska. Helst þarf þroski á ólíkum sviðum að fylgjast nokkurn vegin að.

Ef mikill munnur er á þroska einstaklings eftir þroskasviðum er talað um miðroska og er það alvarlegt ástand. Með því að skapa örвandi umhverfi er unnt að efla þroska einstaklinga. Það er markmið uppeldis og menntunar og þar með skátastars.

Ævintýraumgjörð drekaskáta: [inspirational background]

Byggist á hugmyndum sem sækja innblástur í söguna um úlfasamfélagið og aðrar dæmisögur úr Dýrheimasögum Rudyard Kipling. Þær gera börnum kleift að öðlast skilning á ákveðnum gildum fyrir tilstilli tákna og síendurtekinna tilvísana í þætti úr þessum dæmisögum.

Sjá einnig *Táknræn umgjörð drekaskáta*.

Baksíða